

Journal 2020

ročník VI., číslo 1, 2 | socioterapie

Socioterapia v praxi - podpora
skupín a komunít pri zefektívnení
sociálnych služieb

Vydavateľ: Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Ul. 17 novembra 1, 080 78 Prešov, <https://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/ieasp-ff/journal-socioterapie/>

Predseda redakčnej rady: prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD.

Šéfredaktor/ky: Mgr. Peter GARBARČÍK, PhD.; PhDr. Mgr. Martin HAMADEJ, PhD.; Mgr. Anna JAŠKOVÁ, PhD.; Mgr. Antónia SABOLOVÁ FABIANOVÁ, PhD.; doc. Mgr. Michaela SKYBA, PhD.

Redakčná rada a recenzenti/ky: doc. PhDr. Jozef KREDÁTUS, PhD., FF PU v Prešove; prof. PhDr. Kvetoslava REPKOVÁ, CSc., IVPR v Bratislave a FF PU v Prešove; prof. PhDr. Viera BILASOVÁ, CSc., FF PU v Prešove; doc. PaedDr. Lenka PASTERÁKOVÁ, PhD., FF PU v Prešove; prof. PaedDr. Anna HUDECOVÁ, PhD., PF KU v Ružomberku; prof. PaedDr. Jana LEVICKÁ, PhD., UCM v Trnave; doc. PhDr. Eva MYDLÍKOVÁ, PhD., FZaSP TU v Trnave; doc. PhDr. Alžbeta BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, PhD., PF UMB v Banskej Bystrici; prof. PhDr. Eva ŽIAKOVÁ, CSc., FF UPJŠ v Košiciach; doc. JUDr. Mgr. Dušan ŠLOSÁR, PhD., FF UPJŠ v Košiciach; doc. PhDr. Markéta RUSNÁKOVÁ, PhD., PF KU v Ružomberku; prof. PhDr. Jaroslav VETEŠKA, PhD., PF UK v Prahe; Mgr. Zuzana TRUHLÁŘOVÁ, PhD., FF UHK v Hradci Králové; prof. Mgr. Kamil KARDIS, PhD., GTF PU v Prešove; prof. PhDr. Tomáš HANGONI, PhD., PBF PU v Prešove; prof. PaedDr. Ctibor HATÁR, PhD., PF UKF v Nitre; doc. PhDr. Oldřich MATOUŠEK, PhD., FF UK v Prahe; PhDr. Eva DRAGOMIRECKÁ, PhD., FF UK v Prahe; dr. hab. Marta UBERMAN, UR w Rzeszowie; Ks. dr. hab. Janusz MIERZWA, prof.; dr. hab. Leon SZOT, prof. UPJP2 w Krakowie; prof. dr. hab. Joanna TRUSZKOWSKA, PWSIP w Łomży; prof. dr. hab. Henryk SKOROWSKI, UKSW w Warszawie; prof. hab. Joanna Mysona BYRSKA, Uniwersytet J. P. II. w Krakowie. Mgr. Ing. Zuzana POKLEMOVÁ, PhD., IESP FF PU v Prešove; doc. PhDr. Ladislav VASKA, PhD., PF UMB v Banskej Bystrici.

Editor/ky: prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD.; PhDr. Mgr. Martin HAMADEJ, PhD.; Mgr. Anna JAŠKOVÁ, PhD.

Technický/á redaktor/ka a grafické spracovanie PhDr. Mgr. Martin HAMADEJ, PhD.; Mgr. Anna JAŠKOVÁ, PhD.

Afiliácia: časopis bol publikovaný ako výstup projektu VEGA č. 1/0433/20 s názvom *Faktory formálnej a neformálnej starostlivosti v systéme dlhodobej starostlivosti*.

Periodicita: 2x ročne

Titulka: www.canva.com, Mgr. Anna JAŠKOVÁ, PhD.

© Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2020.

ISSN 2453-7543

OBSAH

EDITORIÁL	4
-----------------	---

VEDECKÉ STATE

MARTIN HAMADEJ, BEÁTA BALOGOVÁ Mládež ako katalyzátor inkluzívnej a odolnej spoločnosti	5
KVETOSLAVA REPKOVÁ Sociálna posudková činnosť v socioterapii – teoretické a legislatívne aspekty.....	13
EVA DEMJANOVÁ Perspektívy etického vedenia v socioterapii	20
KAROLÍNA VESELSKÁ, PETER KUSÝ Možnosti využitia socioterapie sociálnym pedagógom v školskom zariadení	24

RECENZIE

MIRIAMA ŠARIŠSKÁ Beáta Balogová, Martin Hamadej: Sociálne dôsledky morálky mentálne postihnutého klienta na fungovanie rodiny	34
ANTÓNIA SABOLOVÁ FABIANOVÁ Poklembová Zuzana, Justin Jay Miller: Starostlivosť o seba pre študentov a študentky sociálnej práce	36
ANNA JAŠKOVÁ Beáta Balogová, Viera Bilasová: Vybrané metodologické otázky výskumu v sociálnej práci. Učebnica pre doktorandské štúdium	37
ZUZANA POKLEMBOVÁ Vladimír Lichner: Základy štatistiky v sociálnych vedách I. Teoretické východiská a deskriptívna analýza	39
PETER GARBARČÍK Francis Fukuyama: identita	41

SPRÁVY Z PODUJATÍ

MARTIN HAMADEJ, ANNA JAŠKOVÁ Charitatívna zbierka – Stačí málo!	43
ANTÓNIA SABOLOVÁ FABIANOVÁ, ANNA JAŠKOVÁ, MARTIN KNUROVSKÝ Vedecké konferencie na Inštitúte edukológie a sociálnej práce FF PU	44

EDITORIÁL

„Komukoľvek môžeš pomôcť, pomôž mu rád, i celému svetu! Už dávno sa hovorí, že slúžiť a pomáhať sú vlastnosti vznešených pováh.“

(Jan Amos Komenský)

Nadväzujúc na predchádzajúcu vedeckú rozpravu prezentovanú v doterajších číslach časopisu, si v aktuálnom čísle kladieme za cieľ prezentovať oblasti socioterapie ako terapeutickú a intervenčnú metódu slúžiacu k sociopsychickej stimulácii klientov, navodeniu pocitov bezpečia a istoty a zmene postoja klienta k náročnej situácii, v ktorej sa nachádza. Zámerom je nasmerovať sa na jej možné kapacity v praxi, v zmysle implementácie teórie sociálnej práce ako plánu pomoci v rôznych praktických modeloch s poukázaním na jej význam pri vytváraní zmeny v sociálnych službách v rámci rôznych cieľových skupín ako napr. rómovia, nezamestnaní, seniori, či klienti so zdravotným a mentálnym postihnutím. Vychádzajúc z Hamadeja a Balogovej (2018) oblasť socioterapie možno vnímať aj ako mobilizovanie vlastných potencionálnych klientov, či oporu ich svojpomocných iniciatív, pri zabezpečení ich subjektívnej pohody, stabilizácie a obnovení medzilidských vzťahov v klientovom prostredí. Poslaním realizovaného čísla je ponúknuť akademickej obci praktické špecifiká realizácie socioterapie, jej konkrétnych foriem s dôrazom na socializačné aspekty rôznych cieľových skupín. Základným zámerom je ponúknuť metódu socioterapie aj ako relevantný terapeutický nástroj sociálneho pracovníka vznikajúci ako reakcia na narastajúci dopyt po socioterapeutických činnostiach vzťahujúcich sa k interakcii človeka s človekom (Hamadej a Balogová 2016). Prostredníctvom vhodne realizovanej socioterapie môže pomáhajúci profesionál zlepšiť sociálnu prispôsobivosť klientov, a tak vytvoriť predpoklady vedúce k ich spoločenskej autonómii. Prepojením konceptov socioterapie a jej praktického využitia, ale aj vnímaním tejto problematiky z viacerých uhlov pohľadu dochádza k ich vzájomnému prelínaniu, čo vedie ku vzájomnej integrácii a výmene metodológie, koncepcií či terminológie.

V aktuálnom čísle je prvá vedecká stať od autorov Martina Hamadeja a Beáty Balogovej venovaná *Mládeži ako katalyzátoru inkluzívnej a odolnej spoločnosti*. Autori v nej približujú súčasnú pandemickú situáciu spojenú s ochorením COVID-19 vo vzťahu k mládeži predstavujúcu zraniteľnú časť populácie, ktorej hrozia v dôsledku karantény negatíva odrážajúce sa na ich fyzickom, ale aj psychickom zdraví. Kvetoslava Repková vo svojom príspevku *Sociálna posudková činnosť v socioterapii – teoretické a legislatívne aspekty* približuje odborné pojednanie k teoretickým a legislatívnym aspektom konštruovania sociálnej posudkovej činnosti ako druhu socioterapeutickej intervencie v národných podmienkach. Eva Demjamová upiera pozornosť čitateľom a čitateľkám na *Perspektívy etického vedenia v socioterapii*, v príspevku predstavuje koncepciu vedenia a etického vedenia v kontexte socioterapie. Karolína Veselská a Peter Kusý upozorňujú na *Možnosti využitia socioterapie sociálnym pedagógom v školskom zariadení*, pričom si uvedomujú význačnosť pomáhajúcej profesie sociálneho pedagóga v spojitosti so školským prostredím.

Neoddeliteľnou súčasťou každého čísla *Journalu socioterapie* sú recenzie knižných publikácií. Aktuálne číslo ponúka recenziu Miriamy Šarišskej na monografiu Beáty Balogovej a Martina Hamadeja pod názvom *Sociálne dôsledky morálky mentálne postihnutého klienta na fungovanie rodiny*. Recenziu na publikáciu od Zuzany Poklembovej a Justiny Jay Millera *Starostlivosť o seba pre študentov a študentky sociálnej práce* spracovala Antónia Sabolová Fabiánová. Súčasťou aktuálneho čísla sú tiež recenzie na vysokoškolské učebnice. Anna Jašková ponúka recenziu na vysokoškolskú učebnicu od Beáty Balogovej a Viery Bilasovej *Vybrané metodologické otázky výskumu v sociálnej práci. Učebnica pre doktorandské štúdium*. Recenziu na vysokoškolskú učebnicu od Vladimíra Lichnera *Základy štatistiky v sociálnych vedách I. Teoretické východiská a deskriptívna analýza* spracovala Zuzana Poklembová. Paletu príspevkov uzatvára kritická recenzia Petra Garbarčíka na publikáciu od Francisa Fukuyamu pod názvom *Identita*.

Beáta Balogová, Martin Hamadej a Anna Jašková
(editori čísla)

MLÁDEŽ AKO KATALYZÁTOR INKLUZÍVNEJ A ODOLNEJ SPOLOČNOSTI

YOUTH AS A CATALYST FOR AN INCLUSIVE AND RESILIENT SOCIETY

Martin HAMADEJ, Beáta BALOGOVÁ

ABSTRAKT

Koronavírusové ochorenie (COVID - 19) bolo Svetovou zdravotníckou organizáciou vyhlásené 11. marca 2020 za celosvetovú pandémiu a viedlo k intenzívnym sociálnym zásahom po celom svete. Karanténa a sociálne dištancovanie mali zásadný vplyv na každodenný život ľudí všetkých vekových skupín. Možno konštatovať, že pandémia COVID-19 spôsobila najväčšie narušenie vzdelávacích systémov v histórii, čo ovplyvnilo takmer 1,6 miliardy študentov vo viac ako 190 krajinách na všetkých kontinentoch. Uzatvorenie škôl a iných učebných priestorov ovplyvnilo 94 percent svetovej študentskej populácie, a až 99 percent v krajinách s nízkym a stredným príjmom (UNESCO 2020, [cit. 2020-10-10]).

Kľúčové slová: COVID-19. Mládež. Sociálna práca. Špecifická edukácia.

ABSTRACT

Coronavirus (COVID-19) was declared a global pandemic by the World Health Organization on March 11, 2020, and led to intense social interventions around the world. Quarantine and social distancing at home have had a major impact on the daily lives of people of all ages. It can be said that the COVID-19 pandemic has caused the greatest disruption to education systems in history, affecting almost 1.6 billion students in more than 190 countries on all continents. The closure of schools and other learning spaces has affected 94 percent of the world's student population, and up to 99 percent in low- and middle-income countries (UNESCO 2020, [cited 2020-10-10]).

Key words: COVID-19. Youth. Social work. Specific education.

ÚVOD

Cieľom sociálnej práce je poskytovanie pomoci ľuďom v ťažkých životných situáciách a podporiť ich sociálne fungovanie. Na rozdiel od ďalších pomáhajúcich odborov sa sociálna práca zaoberá predovšetkým interakciami medzi človekom a jeho sociálnym prostredím. Pomoc sociálnych pracovníkov je zameraná na dosahovanie rovnováhy medzi očakávaniami klientov a sociálneho prostredia, v ktorom ľudia uspokojujú svoje potreby.

Pandémia a s ňou súvisiace rozhodnutie uzavrieť sa do sociálnej izolácie ako ochrany pred nakazením, bola pre obyvateľov *Slovenska* úplne novou životnou situáciou. Ďalekosiahle škodlivé účinky opatrení obmedze-

ného pobytu na ľudí vo veku od 6 do 25 rokov ešte nie sú úplne známe. Pandémia koronavírusu ovplyvnila úroveň fyzickej aktivity mládeže a možnosti pobytu v exteriéry. Posledné štúdie zdôrazňujú zdravotné riziká dlhotrvajúcich výluk u dospeléj populácie. Sociálny dištanc môže viesť k frustrácii, sociálnej izolácii, fyziologickým poruchám a ďalším problémom v oblasti duševného zdravia, ktoré súvisia so zvýšeným rizikom depresie. Kombinované účinky stresového prostredia a fyzicky neaktívneho životného štýlu v mladosti pôsobia ako spätnoväzbová slučka, ktorá zvyšuje nepriaznivé správanie v životnom štýle (napr. nesprávna hygiena spánku, predĺžený čas strávený na obrazovke a vysoký príjem potravy), ktoré vedú k znepokojujúcim zdravotným výsledkom.

Mladosť nie je imúnna voči tomuto začarovanému cyklu. Prognózu COVID-19 týkajúcu sa psychosociálneho zdravotného stavu a telesnej pohody v mladosti už nemožno ignorovať. Mládež predstavuje zraniteľnú časť populácie, ktorej hrozia v dôsledku karantény negatíva odrážajúce sa na ich fyzickom, ale aj psychickom zdraví (Chulvi-Medrano et al. 2020, [cit. 2021-01-01]).

1 Pandémia COVID-19 ako test solidarity

Tak *Slovensko* podobne ako ostatné štáty sveta zasiahlo ochorenie COVID-19. Veľmi vysoký stupeň otvorenosti slovenskej ekonomiky vedie k veľkej zraniteľnosti voči vonkajším reálnym ekonomickým, ale aj iným šokom, akým sme v súčasnosti svedkami (Ochorenie COVID-19, [cit. 2021-01-01]).

Svojimi intervenciami sociálni pracovníci zasahujú všade tam, kde sa ľudia z objektívnych dôvodov dostávajú do situácií neriešiteľných vlastnými silami či prostriedkami alebo kde je spoločenská pomoc žiaduca. Podľa Matouška a Kroftovej (2003) je hlavným cieľom sociálnej práce odhaľovanie, vysvetľovanie, zmierňovanie a riešenie sociálnych problémov (chudoba, zanedbávanie výchovy detí, delikvencia mládeže, nezamestnanosť a pod.) či v súčasnej dobe aj riešenie negatív spojených s pandemiou.

Nemožno minimalizovať opatrenia prijaté na zníženie psychologických dôsledkov pandémie hlavne preto, že psychologické dôsledky môžu byť trvalejšie ako samotná infekcia COVID-19, s dôsledkami v rôznych sektoroch spoločnosti. Štúdie naznačujú, že strach zo smrteľného rýchlo šíriaceho vírusu, ktorého pôvod, povaha a priebeh sú stále málo známe, ovplyvňuje psychickú pohodu mnohých ľudí. Príznaky depresie, úzkosti a stresu tvárou v tvár pandémie boli identifikované v bežnej populácii. Okrem toho boli v niektorých krajinách, napríklad v *Južnej Kórei* a *Indii*, hlásené aj prípady samovrážd potenciálne spojené s psychologickými dôsledkami COVID-19 (Guedes da Silva Junior et al. 2020, [cit. 2021-01-01]).

V súvislosti so súčasnou situáciou ohľadne šírenia nového koronavírusu COVID-19 nie je jednoduché si zachovať chladnú hlavu, o čom svedčia aj mnohé príklady iracionálnych reakcií a správania sa

ľudí. V čase pandémie nebojujeme len s vírusom, ale snažíme sa ovládať a riadiť strach, stigma a diskrimináciu (WHO 2020).

Pandémia COVID-19 narúša nebývalým spôsobom všetky aspekty života ľudí. Zatiaľ čo mnohé z dôsledkov, ako napríklad psychická úzkosť spojená s dištancovaním sa od spoločnosti, ovplyvňujú celú spoločnosť, rôzne vekové skupiny tieto vplyvy prežívajú odlišným spôsobom. S postupným prechodom vládnych reakcií z okamžitého krízového riadenia na vykonávanie opatrení na ozdravenie sa objavuje niekoľko problémov, ako napríklad zvyšovanie úrovne nezamestnanosti mladých ľudí a dôsledky zvyšovania dlhu na otázky medzigeneračnej spravodlivosti, ako aj ohrozenie dobrých životných podmienok mladých a budúcich generácií (OECD 2020, [cit. 2021-01-01]).

Okrem psychologických dôsledkov priamo súvisiacich s COVID-19, opatrenia na potlačenie pandémie môžu pozostávať aj z rizikových faktorov pre duševné zdravie. Pri preskúmaní karantény vedci zistili, že k negatívnym účinkom tohto opatrenia patria príznaky posttraumatického stresu, zmätenosti a hnevu. Obavy z nedostatku financií taktiež spôsobujú škody na psychickej pohode. V tejto súvislosti majú ľudia tendenciu zvyšovať sociálnu stigma a diskriminačné správanie voči niektorým konkrétnym skupinám, ktoré sú zraniteľnejšie. Celkové vnímanie situácie zhoršuje tiež šírenie mýtov, falošných správ a dezinformácií o infekcii a preventívnych opatreniach, ako aj problémami bežnej populácie s pochopením pokynov zdravotných úradov (Guedes da Silva Junior et al. 2020, [cit. 2021-01-01]).

Keďže COVID-19 je nové ochorenie, jeho výskum prebieha neustále a nové informácie sa dozvedáme postupne. To prirodzene vyvoláva pocity obáv. Nebezpečnými sa stávajú úzkostné reakcie, a to v prípadoch ich dlhodobého pretrvávania v rozmedzí niekoľkých týždňov až mesiacov, bez zjavnej príčiny negatívnom ovplyvnení nášho každodenného života. Úzkosť sa pravidelne spája s tromi alebo viacerými z nasledujúcich príznakov: nepokoj alebo dráždivosť, ľahká unaviteľnosť, ťažkosti s koncentráciou alebo zmätenosť v myslení, podráždenosť, svalové napätie, poruchy spánku. Extrémom je pa-

nický záchvat, čo je obdobie veľmi nepríjemného pocitu, ktoré dosahuje vrchol v priebehu desiatich minút a spája sa s príznakmi, ako sú neschopnosť dýchať, palpitácie, závraty alebo chvenie, nevoľnosť a pocity brnenia v ramenách a prstoch. Spoločná črta panického záchvatu je známa ako hyperventilácia, ktorá zahŕňa rýchle krátke nádychy a výdychy (Zibrinyiová et al. 2020, [cit. 2021-01-01]).

2 Vplyv pandémie na mládež

V súvislosti s ochorením COVID-19 sa deti a mladí ľudia vo všeobecnosti považujú za tých menej zraniteľných. No práve na nich môže mať súčasná pandémia dlhotrvajúci dopad. OSN vydala prehľad ohrození a vplyvov, ktoré môže mať táto situácia na mládež po celom svete.

Tvárou tejto pandémie nie sú deti a mladý ľudia. Riskujú však, že budú medzi jeho najväčšími obeťami. Aj keď boli, našťastie, do značnej miery ušetrení od priamych účinkov COVID-19 na zdravie - prinajmenšom doposiaľ - kríza má výrazný vplyv na ich súčasný či budúci život. Všetky deti a mladí ľudia rôznych vekových skupín a vo všetkých krajinách sú ovplyvnené najmä sociálno-ekonomickými dopadmi a v niektorých prípadoch zmierňovacími opatreniami. Priamy vplyv infekcie COVID-19 na deti bol doteraz omnoho miernejší ako v prípade iných vekových skupín. Predbežné údaje z pozorovaných prípadov v *Číne* a *USA* naznačujú, že miera hospitalizácií u symptomatických detí je 10 až 20-krát nižšia ako u ľudí stredného veku a 25 až 100-krát nižšia ako u starších osôb. Z hospitalizovaných pacientov je najmenej detí, ktoré budú pravdepodobne vyžadovať kritickú starostlivosť. Podiel symptomatických detí, ktoré prišli o život pre vírus, sa v *Číne* odhaduje na 1 z 25 000, čo je 30-krát menej ako v strednom veku a 3 000-krát menej v porovnaní so seniormi. Vyvodenia z týchto údajov by sa mali napriek tomu robiť s mimoriadnou opatrnosťou, vzhľadom na obmedzené pokrytie existujúcich súborov údajov a rôznych kontextov (UNESCO 2020, [cit. 2021-01-01]).

Ekonomické a zdravotné dopady pandémie COVID-19 boli vo všetkých vekových skupinách asymetrické. Súčasné dôkazy naznačujú, že mladí ľudia sú z hľadiska rozvoja

závažných fyzických zdravotných symptómov spojených s COVID-19 menej ohrození ako skupiny staršieho veku (WHO 2020). Je však pravdepodobné, že narušenie ich prístupu k vzdelaniu a pracovným príležitostiam v dôsledku hospodárskeho poklesu prinesie mladej generácii oveľa horšiu trajektóriu hľadania a udržiavania kvalitných pracovných miest a príjmov. Už finančná kríza v rokoch 2007 – 2008 priniesla mladým ľuďom na plecia značný podiel sociálnych a hospodárskych dôsledkov, pretože počet nezamestnaných mladých ľudí sa zvýšil o 20%. Byť nezamestnaný v mladom veku môže mať z hľadiska kariérneho postupu dlhodobé nepriaznivé účinky. Nezamestnaní mladí ľudia čelia menším možnostiam kariérneho rozvoja, nižším úrovňam miezd, horším vyhliadkam na lepšie zamestnanie a nakoniec nižším dôchodkom. Ekonomické účinky pandémie zvyšujú existujúcu zraniteľnosť mladých ľudí na trhoch práce, pretože je pravdepodobnejšie, že budú pracovať v neštandardných zamestnaniach, ako je dočasná práca alebo práca na čiastočný úväzok, ktoré čelia vyššiemu riziku straty zamestnania a príjmu (OECD 2020, [cit. 2021-01-01]).

Digitálna priepasť v pripojiteľnosti a prístupe k elektronickým zariadeniam riskuje ďalšie prehĺbovanie nerovností medzi mladými ľuďmi počas pandémie. Napríklad u študentov z menej majetných rodín je menej pravdepodobné, že budú mať prístup k digitálnym učebným zdrojom a podpore rodičov pri domácom vzdelávaní. Zatvorenie školy má významnejší vplyv na blahobyt zraniteľnej mládeže, najmä mládeže so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (napr. zdravotne postihnuté osoby) a pre tých, ktorí sa spoliehajú na služby sociálnej a emočnej podpory poskytované školami, ako aj školské stravovanie ako spoľahlivý zdroj dennej výživy. Zatvorenie škôl ovplyvňuje psychickú pohodu študentov, pretože učitelia a spolužiaci môžu a častokrát aj sú zdrojmi sociálnej a emocionálnej podpory. Dopad krízy na psychickú pohodu a subjektívne blaho mladých ľudí závisí aj od domácnosti, v ktorej žijú, a od individuálnych okolností, ako sú napríklad vyhliadky na stratu zamestnania a straty príjmu, kvalita bývania, choroba alebo strata blízkych, a prítomnosť existujúcich

zdravotných rizík a zraniteľných osôb v domácnosti (OECD 2020, [cit. 2021-01-01]).

Podpora duševného zdravia by mala byť kľúčová počas pandémie COVID-19, čo je vyjadrené v množstve vznikajúcich názorov (Holmes et al. 2020). Rozvíjajúci sa výskum z Číny zistil, že počas pandémie COVID-19 (Wang et al. 2020) sú značné negatívne vplyvy týkajúce sa duševného zdravia. Tieto vplyvy môžu byť závažnejšie aj u ľudí do 35 rokov. V inej čínskej štúdii sa zistila vysoká miera dôsledkov na duševné zdravie detí, ktoré sú kvôli pandémie doma v domácom prostredí. Štúdia uskutočnená v Kanade zistila, že u mladých ľudí vo veku 14 až 28 rokov došlo v počiatočných fázach pandémie COVID-19 k nárastu obáv o duševné zdravie, nezaznamenali však nárast užívania návykových látok (Hawke et al. 2020, [cit. 2021-01-01]). Mládež je obzvlášť zraniteľnou skupinou počas kríz v oblasti verejného zdravia, vrátane mládeže s už existujúcimi problémami duševného zdravia (Holmes et al. 2020). Poruchy duševného zdravia a užívanie návykových látok sú veľmi rozšírené medzi mládežou a postihujú asi 20% mládeže v Kanade. Množstvo porúch v oblasti duševného zdravia dospelých sa vyvíja v období dospievania (Kessler et al. 2007). V kontexte COVID-19 boli narušené kľúčové vývinové hranice, ktorým čelí mládež, ako napríklad dokončenie školy, zapojenie sa na trhu práce, sociálne vzťahy a autonómne rozhodovanie. To môže mladých ľudí v tomto období vystavovať osobitnému riziku pre rozvoj duševného zdravia a užívania návykových látok.

V rámci sociálnej práce s mládežou je preto potrebné sa komplexne zaoberať životnou situáciou, v ktorej sa títo mladí ľudia nachádzajú (stav v rodine, ekonomická situácia, zdravotný stav, psychický stav, sociálne začlenenie, potenciálne ich pozícia na pracovnom trhu, v škole atď.) a vnímať ju špecificky, ako „individuálnu konfiguráciu bariér a predpokladov sociálneho fungovania klienta (Musil a Navrátil 2000).

Pozornosť si zaslúži aj vzťah medzi duševným a fyzickým zdravím počas obdobia COVID-19. Nedávna štúdia v Číne zistila vyššiu mieru depresie u tých, ktorí boli infikovaní COVID-19 a zotavili sa, ale nie u ľudí v karanténe alebo u širokej verejnosti. Ďalšia štúdia zistila, že medzi širokou verejnosťou je viac traumy ako medzi lekáorskymi tímami poskytujúcimi priamu starostlivosť o pacientov s COVID-19, ktorým tak hrozilo riziko vystavenia vírusu. Pozitívom je preukázanie nižšej náchylnosti na infekciu COVID-19 medzi mladými ľuďmi a menšej náchylnosti voči závažným následkom pri infikovaní (Hawke et al. 2020[cit. 2021-01-01]).

Vychádzajúc zo štúdie UNESCO (2020, [cit. 2021-01-01]) na rozdiel od priameho vplyvu COVID-19 sú širšie účinky pandémie na zdravie mládeže významné. Škodlivé účinky tejto pandémie navyše nebudú rovnomerne distribuované. Očakáva sa, že budú najškodlivejšie pre deti z najchudobnejších skupín z najchudobnejších oblastí a pre deti v už znevýhodnených alebo zraniteľných situáciách.

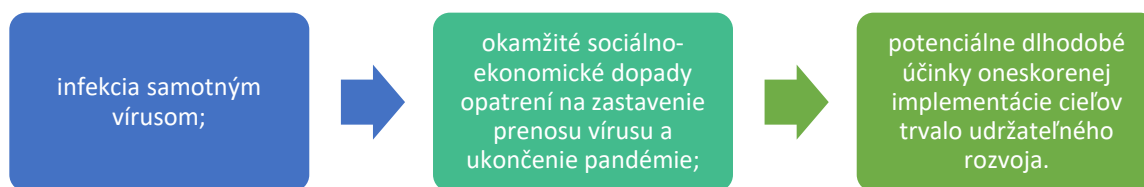

Schéma 1 Tri hlavné kanály, ktorými táto kríza postihuje deti

Zdroj: (UNESCO 2020, [cit. 2021-01-01])

To všetko ovplyvňuje mladých ľudí rôznymi spôsobmi:

- Nárast chudoby: Odhaduje sa, že v dôsledku krízy by v tomto roku mohlo do extrémnej chudoby upadnúť 42 - 66 miliónov detí;

- Prehlbenie krízy učenia: 188 krajín zaviedlo celoštátne zatvorenie škôl, čo sa týka viac ako 1,5 miliardy detí a mládeže. Potenciálne straty, ktoré môžu vzniknúť pri učení sa pre dnešnú mladú generáciu a pre rozvoj ich ľudského kapitálu, je

ťažké pochopiť. Viac ako dve tretiny krajín zaviedli národnú platformu dištančného vzdelávania, ale medzi krajinami s nízkymi príjmami je tento podiel iba 30 percent;

- Hrozby vyplývajúce z prežitia a zdravia detí: Ekonomické ťažkosti, ktoré rodiny zažívajú v dôsledku globálneho hospodárskeho poklesu, by mohli viesť k ďalším státisícim úmrtí detí v roku 2020, čo by zvrátilo pokrok dosiahnutý v posledných 2 až 3 rokoch pri znižovaní detskej úmrtnosti v rámci jediného obdobia;
- Riziká súvisiace s bezpečnosťou detí: riziko svedectva alebo utrpenia násilia a zneužívania detí. Značne ohrozené sú aj deti v konfliktných podmienkach, ako aj deti žijúce v nehygienických a preplnených domácnostiach, ako sú napr. osady sociálne vylúčených skupín obyvateľstva (UNESCO 2020, [cit. 2021-01-01]).

V súčasnosti by malo byť cieľom zosúladienie krátkodobých reakcií na núdzové situácie s investíciami do dlhodobých hospodárskych, sociálnych a environmentálnych cieľov s cieľom zabezpečiť blahobyt budúcich generácií.

3 Výskumné zistenia

Aj keď majú mladí ľudia po zdravotnej stránke väčšiu pravdepodobnosť prekonať vírus len s miernymi príznakmi, hrozí, že v niektorých častiach sveta budú práve oni tými najviac zasiahnutými. Nielen deti, ale aj mladí ľudia sú totiž okrem rizika ochorenia a prenosu nákazy ohrozené najmä sociálno-ekonomickými dopadmi a negatívnym vplyvom posunutia realizácie aktivít vyplývajúcich z *Cieľov udržateľného rozvoja* (z anglického *Sustainable Development Goals - SDGs*) OSN. Tieto dopady sa môžu prejavovať vo viacerých oblastiach života. Hrozí napríklad, že sa zvráti pozitívny trend poklesu chudoby z posledných rokov a podľa odhadov približne 44 až 66 miliónov detí môže celosvetovo upadnúť do extrémnej chudoby. Navýšilo by sa už teraz obrovské číslo 386 miliónov v roku 2019 (UNESCO 2020, [cit. 2021-01-01]).

Štúdia skúmajúca duševné zdravie, užívanie návykových látok a fyzické zdravie mládeže počas pandémie COVID-19 hodnotila duševné zdravie, užívanie návykových látok, fyzické zdravie a ďalšie obavy medzi mla-

dými ľuďmi. Mládež bola definovaná ako dospievajúci a mladí dospelí vo veku od 14 do 29 rokov (*Statistics Canada* 2019). Štúdie sa zúčastnila vzorka 622 mladých ľudí (vekové rozpätie 14 - 28 rokov). Vzorka bola získaná z existujúcich skupín účastníkov v štyroch štúdiách pôsobiacich v Centre pre závislosť a duševné zdravie v *Toronte* v *Ontáriu* v *Kanade*. Patrila sem klinická skupina mladých ľudí zúčastňujúcich sa na výskume duševného zdravia a užívania návykových látok v *Toronte* v *Ontariu* a neklinická skupina mladých ľudí zúčastňujúcich sa na dlhodobom kohortnej štúdii v *Ontariu* (Hawke et al. 2020, [cit. 2021-01-01]).

Štúdia prebiehala v raných fázach pandémie COVID-19 v *Ontariu* v *Kanade*, poukazuje nato, že mladí ľudia s poruchami fyzického zdravia a tí, ktorí majú príznaky spojené s COVID-19, majú väčšie predispozície na poruchy duševného a fyzického zdravia ako tí bez nich. Podobne aj osoby majúce príznaky spojené s COVID-19, hlásia väčšie zhoršenie duševného a fyzického zdravia.

Úzkosť, depresia a traumy z lekárskeho hľadiska prevládajú u mladých ľudí s chronickými chorobami. Niektoré štúdie naznačujú, že úzkosť môže v skutočnosti zhoršiť zdravotný stav (Cobham et al. 2020; Goodwin, Bandiera, Steinberg, Ortega a Feldman, 2012; Greenley et al. 2010; Katon et al. 2007; Kovacs, Goldston, Obrosky a Bonar, 1997, in: Hawke et al. 2020 [cit. 2021-01-01]). Niekoľko štúdií uvádza, že mládež so zhoršeným fyzickým zdravím a súčasne sa vyskytujúcimi problémami v oblasti duševného zdravia čelí dlhším hospitalizáciám a dlhšiemu využívaniu služieb v prípade rekonvalescencie (Doupnik et al. 2016; Richardson, Russo, Lozano, McCauley a Katon 2008, in: Hawke et al. 2020 [cit. 2021-01-01]).

Táto štúdia potvrdzuje existenciu a potrebnosť výziev v oblasti duševného zdravia u fyzicky chorej mládeže, ktoré môže ešte viac prehĺbiť pandémia COVID-19. Potreba starostlivosti o duševné zdravie u mladých ľudí s predchádzajúcimi problémami vo fyzickom zdraví sa stáva čoraz zreteľnejšou. Výsledky štúdie ďalej podporujú obojsmerný vzťah medzi duševným a fyzickým zdravím.

Výskum *Ako sa máte, Slovensko?* realizovali Sociologický ústav SAV, Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV, MNFORCE a Seesame medzi reprezentatívnou vzorkou 1 000 Slovákov v dňoch 25. – 28. mája 2020 (SAV 2020, [cit. 2021-01-01]). Vybrané dáta z prieskumov *Ako sa máte, Slovensko?* Sú dlhodobou k dispozícii odbornej verejnosti v *Slovenskom archíve sociálnych dát*.

Na *Slovensku* trpí duševnými ochoreniami minimálne každý deviaty človek. Z nich každý štvrtý trpí depresívnymi poruchami. Tretia vlna výskumu *Ako sa máte, Slovensko?* zistovala dôsledky koronavírusu na duševné zdravie Slovákov.

Na základe spomínaného výskumu možno konštatovať, že karanténne opatrenia v posledných troch mesiacoch zasiahli aj duševný stav Slovákov. Izoláciu horšie prežívali mladí. Navyše, takmer polovica opýtaných zažívala počas korona obdobia depresívne pocity. Podľa odborníkov je aj preto potrebné duševnému zdraviu na *Slovensku* venovať ešte väčšiu pozornosť.

Sociálnu izoláciu zvládali horšie mladí ľudia. „Výskumy z iných krajín poukazujú na to, že čím sú ľudia mladší, tým horšie zvládajú pandémiu. Podobný jav sme zaznamenali aj na Slovensku,“ Kamila Urban z Ústavu výskumu sociálnej komunikácie SAV uviedla, že viac než štvrtina respondentov uvádzala zhoršenie ich duševného stavu. Sociálna izolácia a obmedzenie sociálnych kontaktov malo negatívny vplyv najmä u mladých dospelých do 30 rokov, ktorí neustále alebo často zažívali nervozitu (44,4 percenta), úzkosť (25 percent), hnev (39,4 percenta), depresívne pocity (27,2 percenta) a osamelosť (28,3 percenta) (SAV 2020, [cit. 2021-01-01]).

Z výsledkov online výskumu organizovanom Ústavom etnológie a sociálnej antropológie SAV, týkajúcom sa vplyvov epidémie koronavírusu na každodenný život na *Slovensku* vyplýva, že ľudia cítili zásadné obmedzenie sociálnych kontaktov. Limitovali navštevovanie širšej rodiny, starých rodičov, stretávanie sa s priateľmi, či vôbec svoj spoločenský život a návštevy kultúrnych podujatí či akcií. Spontánne uvádzali i to, že znížili množstvo času stráveného vonku a vo vyššej miere sa venovali starostlivosti o deti. Ľudia žijúci bez detí v mladšom (18 - 29) i staršom veku (50 - 59) opisovali okrem obmedzení

(dočasná strata koníčkov a sociálnych kontaktov) i možnosť dopriať si viac času na oddych a spánok a voľnejší denný režim. Zaujímavý je i pohľad na to, ako sa denný režim ľudí menil vzhľadom na dĺžku ich dobrovoľnej či nútennej izolácie. Napríklad respondenti, ktorí boli doma iba kratší čas, hovorili častejšie o práci z domu a o možnosti dopriať si viac času na oddych a spánok. Naproti tomu tí, ktorí strávili v izolácii viac dní, viac akcentovali minimalizovaný sociálny kontakt a obmedzený čas strávený vonku. Vo svojich spontánnych odpovediach reflektovali zvýšenú starostlivosť o deti, ako aj viac domácných prác (Lutherová et al. 2020, [cit. 2021-01-01]).

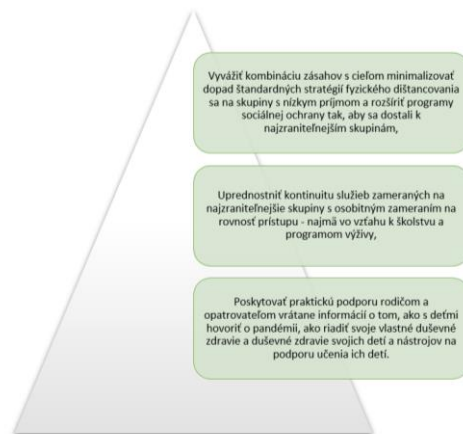

Schéma 3 Tri priority pre tvorcov politík
(Zdroj: UNESCO 2020, [cit. 2021-01-01])

Globálna núdzová situácia v oblasti zdravia COVID-19 a jej hospodárske a sociálne dopady narušili aspekty života všetkých skupín v spoločnosti. Ľudia rôznych vekových skupín však zažívajú účinky tejto pandémie rôznymi spôsobmi. Pre mladých ľudí, predstavuje kríza COVID-19 značné riziká v oblasti vzdelávania, zamestnania, duševného zdravia a disponibilného príjmu. Navyše mládež a budúce generácie budú znášať väčšinu dlhodobých hospodárskych a sociálnych dôsledkov krízy. Aby sa zabránilo prehlbovaniu medzigeneračných nerovností a zapojeniu mladých ľudí do budovania spoločenskej odolnosti, musia vlády predvídať vplyv opatrení na zmiernenie a ozdravenie rôznych vekových skupín pomocou efektívnych mechanizmov riadenia (OECD 2020, [cit. 2021-01-01]).

ZÁVER

V tejto dobe kritických reforiem poskytovania služieb duševného zdravia v dôsledku vzďaľujúcich sa požiadaviek týkajúcich sa COVID-19 sa od systémových plánovačov žiada, aby zvážili potrebnosť podpory a starostlivosti o duševné zdravie mládeže v prepojení s fyzickým zdravotným stavom a zabezpečili, aby mladí ľudia mali k dispozícii podporu duševného aj fyzického zdravia. V súčasnosti je dôležitá integrácia služieb fyzického a duševného zdravia ako prioritnej politiky k primárnej prevencii a včasnej intervencii vyššie popísaných problémov (Firth et al. 2019).

Integrácia služieb k podpore nielen fyzického zdravia by mala byť naďalej uprednostňovaná tak, aby sa rešpektovali sociálne, fyzické dištančné požiadavky počas pandemických časov i mimo nich, pričom je dôležitá súhra medzi duševným a fyzickým zdravím v kontexte pandémie COVID-19 o čo by sa v rámci svojich kompetencií mohli pričiniť aj sociálni pracovníci realizujúci intervencie v rôznych inštitúciách.

Zoznam bibliografických odkazov

GUDES DA SILVA JUNIOR, Fernando Jose, Jaqueline CARVALHO E SILVA SALES, Claudete Ferreira, DE SOUZA MONTEIRO, Ana Paula CARDOSO COSTA, Luana Ruth BRAGA CAMPOS, Priscilla Ingrid GOMES MIRANDA, Thiago Alberto DE SOUZA MONTEIRO, Regina Aparecida, GARCIA LIMA and Luis Carlos LOPES-JUNIOR, 2020. *Impact of COVID-19 pandemic on mental health of young people and adults: a systematic review protocol of observational studies* [online]. [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: <file:///C:/Users/user/Downloads/e039426.full-2.pdf>

HAWKE, Lisa D. Suneeta MONGA, Daphne, KORCZAK, Em, HAYES, Jacqueline, RELIHAN, Karleigh, DARNAY, Kristin, CLEVERLEY, Yona, LUNSKY, Peter, SZATMARI and Joanna, HENDERSON, 2020. Impacts of the COVID-19 pandemic on youth mental health among youth with physical health challenges. In: *Early intervention in psychiatry*. ISSN 1751-7893 [online]. [cit.

2021-01-01]. Dostupné z: <https://online-lib-rary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/eip.13052>

HOLMES, E. A., O'CONNOR, R. C., PERRY, V. H., TRACEY, I., WESSELY, S., ARSENEAULT, L., BALLARD, C., et al., 2020. Multidisciplinary research priorities for the COVID-19 pandemic: a call for action for mental health science. In: *The lancet. Psychiatry* [online]. [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: [https://doi.org/10.1016/s2215-0366\(20\)30168-1](https://doi.org/10.1016/s2215-0366(20)30168-1)

CHULVI-MEDRANO, Ivan, Emilio VILLAGONZÁLEZ, Tamara RIAL-REBULLIDOT and Avery FAIGENBAUM, 2021. The impact of COVID-19 quarantine on youth: from physical inactivity to pediatric depressive obesity, In: *Journal of Movement and Health*. Vol. 18, No1, pp.1-4. ISSN 2452-5812 [online]. [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: <file:///C:/Users/user/Downloads/100-220-1-PB.pdf>

LUTHEROVÁ, Soňa G, Miroslava HLINČÍKOVÁ a Ľubica VOLANSKÁ, 2020. *Ked' sa zmenil svet I*. [online]. [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: https://ues.sav.sk/files/1_sprava_ked_sa_zmenil_svet_i_.pdf

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ, 2003. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-771-X. mental Research and Public Health, 17(5), 1-25

MUSIL, Libor a Pavel NAVRÁTIL, 2000. Sociální práce s příslušníky menšinových skupin, In: *Sociální exkluze a nové třídy. Sociální studia*. Vol. 2000, No 5, p. 127-163. ISSN 1212-365X.

OECD, 2020. YOUTH AND COVID-19: Response, recovery and resilience [online]. [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=134_134356-ud5kox3g26&title=Youth-and-COVID-19-Response-Recovery-and-Resilience&_cf_chl_jschl_tk_=3e8ad1d08ea16cf36bdfdc2059cdf94c3b94ac8-1609945334-0-AQ52EVShfY034NrtfmyeWjfMI2RmxWtY3VkJMBdUancOn-VGKQMdgBFZGvxxrOzKob6G3kb58exe-WYrkGouVyEbCpyE0UjE7X0rFBvCx-nCwBGQYl4px-

- sK5slGRF8_NUw86dBbaulOAt-cKb5fvIM25TBjbQz1l0N-8zqcep-MxZ_d0QK_CUrY7mWRE-sYouNaTRs-mWWn8NklYRQuY0NMmEHDyP1fYo_0WzExJFvdCtkOfc-vSRyNu89nRQXgxse17aqr7Gxx-KzVLTvUAsxp8dnsUz8SaMKH1fyz1eoL_tDtYkOh9l4Jo-IRo0K9JAXLu146KS4hKs2d30AcgS49SdKdpFr5TxkXJQjZ0PdIOu8b00PHux-Kwz6cQwcpghq_iRDxgfBrXwnR-MoWK4WZSRNf6S75FiDDthwI0AD-CFbOhlBU0X05
- OCHORENIE COVID-19 A JEHO VPLYV NA SLOVENSKÚ EKONOMIKU*, 2020. [online]. [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: https://www.sav.sk/in-dex.php?lang=sk&doc=services-news&source_no=20&news_no=8852
- Statistics Canada. A portrait of Canadian youth: March 2019 updates*. 2019; Available from: [online]. [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/11-631-x/11-631-x2019003-eng.htm>.
- UNESCO*, 2020. Policy Brief: The Impact of COVID-19 on children [online]. [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/policy_brief_on_covid_impact_on_children_16_april_2020.pdf
- WANG, C., PAN, R., WAN, X., TAN, Y., XU, L., HO, C. S., & HO, R. C., 2020. Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. In: *International Journal of Environmental Research and Public Health*. Vol. 17, no. 5, pp. 1–25. [online]. [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7084952/>
- WHO*, 2020. Statement – Older people are at highest risk from COVID-19, but all must act to prevent community spread [online]. [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavi-rus-covid-19/statements/statement-older-people-are-at-highest-risk-from-covid-19,-but-all-must-act-to-prevent-community-spread>.
- ZIBRINYIOVÁ, Veronika, Zuzana KOŽÁROVÁ a Martina, Chylová, 2020. *Ovplyvňuje koronavírus aj naše psychické zdravie?* [online]. [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: <https://www.upjs.sk/pracoviska/uni-poc/aktuality/22846/>
- Afiliácia:** Príspevok vychádza ako výstup z projektu VEGA č. 1/0433/20 *Faktory formálnej a neformálnej starostlivosti v systéme dlhodobej starostlivosti*.
- Kontaktné údaje**
PhDr. Mgr. Martin Hamadej, PhD.
Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
Email: martin.hamadej@unipo.sk
- prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD.
Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
Email: beata.balogova@unipo.sk

SOCIÁLNA POSUDKOVÁ ČINNOSŤ V SOCIOTERAPII – TEORETICKÉ A LEGISLATÍVNE ASPEKTY

*SOCIAL ASSESSMENT IN SOCIOTHERAPY – THEORETICAL AND
LEGISLATIVE ASPECTS*

Kvetoslava REPKOVÁ

ABSTRAKT

V článku sa autorka venuje sociálnej posudkovej činnosti z hľadiska jej teoretického a legislatívneho konštruovania. Vymedzuje ju ako osobitný druh socioterapeutickej intervencie, v ktorom sa integrujú aspekty, etapy a metódy sociálnej práce. Na základe zrealizovanej analýzy konštatuje prevažne súlad medzi teoretickým (akademickým) vymedzením sociálnej posudkovej (diagnostickej) činnosti a jej legislatívnymi pravidlami v národných podmienkach. Nevyužitý potenciál vidí skôr v praktickej aplikácii sociálnej posudkovej práce.

Kľúčové slová: Sociálna práca. Socioterapia. Sociálna diagnostika. Sociálna posudková činnosť.

ABSTRACT

In the article, the author deals with social assessment agenda in terms of its theoretical and legislative construction. She defines social assessment as a special type of the sociotherapeutic intervention, in which aspects of a stage and method of social work are integrated. Based on the conducted analysis, prevailing consistency between the theoretical (academic) definition of social assessment (diagnostic) and its legislative rules in national conditions may be stated. However, some untapped potential of the social diagnostic work in its practical application is mentioned.

Key words: Social work. Sociotherapie. Social diagnostic. Social assessment.

ÚVOD

V rámci výzvy editorského tímu tohto vydania časopisu sme sa rozhodli ponúknuť k publikovaniu odborné pojednanie k teoretickým a legislatívnym aspektom konštruovania **sociálnej posudkovej činnosti** (ďalej len „SPČ“) ako druhu socioterapeutickej intervencie v národných podmienkach. V článku vychádzame z toho, že z hľadiska praktického výkonu akejkoľvek socioterapeutickej intervencie (teda aj SPČ) ide vždy o teoretický rámec, o ktorý sa socioterapeut/socioterapeutka v konkrétnom prípade opiera, aký prienikový (hybridný) koncept si pre plánovanie, realizáciu a vyhodnotenie intervencie vytvorí a aplikuje (Balogová 2015). Na strane druhej, pre praktický výkon intervencie je dôležité chápať aj širšie determi-

nanty tejto odbornej voľby, ktoré sú ukotvené v sociálno-politickom (legislatívnom) rámci regulujúcom jej vymedzenie, v kombinácii s profesijným rámcom regulujúcim prípravu odborných pracovníkov a pracovníčok pre špecializovaný výkon sociálnej práce.

Výber tematiky SPČ nepovažujeme v súčasných národných podmienkach za náhodný. Odbornú pozornosť mobilizujú najmä zámery vlády SR „... vytvoriť jednotný systém posudkovej činnosti a prehodnotiť systém poskytovania peňažných príspevkov na kompenzáciu sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia...“ (Úrad vlády SR 2020, s. 47). Rovnako, pokračujúce aktivity Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR zamerané na prípravu a aplikovanie systému rezortného vzdelávania pre účely výkonu SPČ (NP Profi-II.). Aj keď nie sú

v čase prípravy tohto článku bližšie známe kontúry pripravovaného vládneho zámeru, dostupná spisba ponúka nejaké indície najmä z oblasti posudkovej činnosti vykonávanej v sociálnych službách. V rámci odborných diskusií sa napríklad komunikuje otázka odbornej a inej zdrojovej pripravenosti samosprávy (najmä menších a malých obcí) vykonávať posudkovú činnosť, vrátane SPČ, na účely sociálnych služieb (Správa, 2020) či atomizácia posudkovej činnosti ako takej. V rámci nedávneho reprezentatívneho prieskumu *Združenia miest a obcí Slovenska* (ďalej len „ZMOS“) k výkonu zdravotnej a SPČ na účely sociálnych služieb cca 60% zapojených samospráv uviedlo, že samy vykonávajú alebo zabezpečujú posudkovú činnosť na tento účel. Ak sa samosprávy v tejto oblasti neangažujú (najmä malé obce do 2 tisíc obyvateľov), zdôvodňujú to hlavne problémami vo finančnom a personálnom zabezpečení posudkovej činnosti, ale aj nezáujmom obyvateľov o sociálne služby, ktorých poskytovanie je posudkovou činnosťou podmienené. Zrejme aj preto sa spravidla menšie obce prikláňajú k názoru, že posudková činnosť by im mala byť kompetenčne odňatá a mala by byť zabezpečovaná štátnymi orgánmi. Prieskum naznačil aj súvisiacu hodnotovú otázku: takmer tri štvrtiny zapojených samospráv súhlasí s tým, že o staršiu odkázanú osobu by sa mala postarať rodina, bez zásadnejšieho angažovania samosprávy (ďalšie zistenia pozri Repková et al. 2020). Pokiaľ ide o posudkovú činnosť, nezávislí experti ZMOS ďalej kritizujú nekonceptný prístup miestnej samosprávy v tejto oblasti, to, že nie je často súčasťou celkového strategického plánovania na úseku sociálnych služieb; absenciu jednotného metodického usmernenia, ako ju vykonávať; či problémy v správnom konaní (Repková et al. 2020).

V období očakávaných zmien na úseku posudkových činností je **cieľom** článku podporiť pripravenosť aktérov (osobitne sociálnych pracovníkov a pracovníčok¹) k odbornej diskusii o postavení a úlohách SPČ v sociálnej sfére. Domnievame sa, že jasne for-

mulované odborné pozície z aspektu sociálnej práce môžu prispieť ku kvalifikovanému odbornému diskurzu v tejto oblasti ako základu pre prijatie kvalifikovaných riešení.

1 Systémové vzťahy sociálnej práce, socioterapie a sociálnej posudkovej činnosti

S ohľadom na zameranie vedeckého časopisu *Journal Socioterapie*, osobitne tohto jeho vydania, je dôležité porozumieť systémovým vzťahom medzi sociálnou prácou, socioterapiou a SPČ. Nadviážeme na práce editorského tímu úvodného čísla časopisu², ktorý vymedzil **socioterapiu** „... ako jeden z kľúčových pilierov zameraných na sociálnu zmenu, tak v živote jednotlivcov, ako aj v procese kultivácie sociálnych vzťahov v rámci celej spoločnosti ...“ (Balogová et al. 2015, s. 3). Na základe podrobnej analýzy domácej a zahraničnej spisby sa prevažne priklonil k chápaniu socioterapie ako **druhu sociálnej intervencie**, ktorá sa vykonáva v rámci odborovej príslušnosti k sociálnej práci s primárnou orientáciou na sociálne vzťahy zamerané na aktivizáciu potenciálu klienta, klientovho prostredia a klienta v prostredí (Šoltésová, Bosá a Balogová 2015).

Aj v rámci nášho odborného uvažovania chápeme sociálnu prácu v zmysle základného odborového zastrešenia socioterapie ako druhu sociálnej intervencie, pričom osobitným druhom takejto intervencie je SPČ. K SPČ pristupujeme ako k *procesu aktivizácie aktérov s cieľom zisťovania a posudzovania príčin vzniku sociálneho problému klienta, identifikácie faktorov, ktoré sociálny problém udržiavajú, zvažovania možných dôsledkov pretrvávania problému, všetko za účelom identifikácie zdrojov na jeho riešenie, vrátane intervenčných opatrení verejnej politiky*. Aktivizačný aspekt dáva SPČ povahu komplexnej socioterapeutickej intervencie, nielen úzko poňatej (etapovej) kondicionality pre „skutočnú“ sociálnu prácu s klientom, ktorá sa vykonáva po ukončení posudkovej (diagnostickej) práce.

Podobne ako zastrešujúca sociálna práca, tak aj SPČ je sociálne konštruovaná (Payne 2014). V súlade s vymedzeným cieľom

¹ V ďalšom texte len „sociálny pracovník“ vo všetkých pádoch a v jednotnom i množnom čísle.

² Tento časopis sa vydáva od roku 2015 pod odbornou kuratelou Inštitútu edukológie a sociálnej práce FF PU v Prešove.

článku sa budeme bližšie venovať jej podmienenosti teoretickou (odborovou) ukotvenosťou v sociálnej práci (odborová konštrukcia SPČ) a platnou sociálnou a profesijnou legislatívou SR (sociálno-politicko-ideologická konštrukcia SPČ). Obe formujú podmienky praktického výkonu SPČ a formovania vzťahu klienta a sociálneho pracovníka vykonávajúceho SPČ.

2 Sociálna posudková činnosť – odborová a legislatívna konštrukcia v národných podmienkach

Pojem SPČ je svojou povahou skôr legislatívny než vedecký (akademický), čo však neznamená, že absentuje jeho odborové ukotvenie v teóriách sociálnej práce.

2.1 Odborová konštrukcia sociálnej posudkovej činnosti – hlavné piliere

Terminologickými korelátmi pojmu SPČ sú v teóriách sociálnej práce pojmy *sociálna diagnostika*, *posudzovanie životnej situácie (klienta)* či *hodnotenie*, ktoré vychádzajú najmä z uplatňovania *psychosociálneho prístupu* v sociálnej práci (Navrátil a Matoušek 2013; Payne 2014). Levická a Il'ášová (2009) považujú posudzovanie za bazálny a stále prítomný výkon sociálnej práce. Počiatočným zámerom bolo metodicky štandardizovať prístup sociálnych pracovníkov k posudzovaniu životnej situácie klientov, vylúčiť uplatňovanie ich subjektívnych kritérií (Kvašňáková 2017), všetko za účelom získania hodnoverných a dostatočných podkladov k ustanoveniu sociálnej diagnózy pre porovnateľné typy prípadov (Strieženec 1999).

Ukotvenie sociálnej diagnostiky v psychosociálnom prístupe vysvetľuje jej orientáciu na systémové vzťahy *človeka – v – prostredí*. Táto má viesť k integrovanému záujmu sociálneho pracovníka o fungovanie jednotlivca, o jeho prostredie a situáciu a o interakcie medzi jednotlivcom a jeho prostredím v rámci *individuálnej/prípadovej sociálnej práce* (Čechová et al. 2002; Balogová 2015). Vzťahovanie sociálnej diagnostiky k prípadovej sociálnej práci aktualizuje otázku chápania podstaty sociálno-diagnostickej činnosti, ktorá môže byť vymedzovaná buď ako etapa sociálnej práce alebo ako jej metóda (Kvašňáková 2017). Aj keď sa v prípadovej sociálnej práci spravidla zastrešuje

problematika sociálnej diagnostiky *metódami* sociálnej práce, zároveň sa hovorí o diagnostickej *etape* vymedzenej nejakým etapovým výsledkom (resp. výstupom) – podkladmi na stanovenie sociálnej diagnózy ako základu pre tvorbu plánu, realizáciu a vyhodnotenia intervencie (Strieženec 1999; Čechová et al. 2002; Mátel a Schavel 2015; Mátel 2017). Prieniky vo vymedzení sociálnej diagnostiky ako metódy a etapy sociálnej práce sú zrejmé z jej *systematickej a cyklickej povahy*. Navrátil a Matoušek (2013) považujú prvotné diagnostické myšlienky za „pracovné pravdepodobnosti“, ktoré majú byť priebežne prehodnocované, na základe výsledkov jednotlivých fáz sociálnej intervencie.

Kľúčovým teoretickým pilierom sociálnej diagnostiky je aj jej postupný *odklon od autoritatívneho poňatia* diagnostickej práce s klientom. V rámci individuálnej/prípadovej sociálnej práce sa smeruje k posilneniu jeho vôle, zodpovednosti a sebaurčenia; k akceptovaniu jeho názorov, potrieb a „vstupov“ do priebehu a výsledkov diagnostickej/posudkovej práce (Navrátil a Matoušek 2013; Kvašňáková a 2017).

2.2 Legislatívna konštrukcia sociálnej posudkovej činnosti – hlavné piliere

Ako sa základné charakteristiky teoretickej konštrukcie sociálnej diagnostiky premietajú do národnej legislatívnej konštrukcie SPČ? Zosumarizujeme hlavné piliere, na ktorých legislatívna konštrukcia SPČ stavia:

- **vecné vymedzenie**

Aj keď sa sociálna diagnostika teoreticky aj prakticky vzťahuje k širokému okruhu sociálnych agend a potrieb cieľových skupín, pojem SPČ sa explicitne používa len v legislatíve peňažnej pomoci a pomoci formou sociálnych služieb pre osoby, ktoré sú z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, vyššieho veku či dlhodobého nepriaznivého zdravotného stavu odkázané v bežnom živote na osobnú pomoc niekoho iného (ďalej len „odkázané osoby“). Pojem je upravený v *Zákone č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného po-*

stihnutia (ďalej len „ZPP“) a v *Zákone č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách* (ďalej len „ZSS“)³;

- **kombinované legislatívne ukotvenie**
SPČ má legislatívne ukotvenie aj v profesijnom *Zákone č. 219/2014 Z. z. o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny* (ďalej len „ZSP“) a v *Nariadení vlády č. 5/2016 Z. z.*, ktorým sa vykonávajú niektoré ustanovenia tohto zákona, konkrétne sústava špecializovaných odborov sociálnej práce, špecializačných vzdelávacích programov pre tieto odbory a ich štandardy;
- **SPČ ako špecializovaná odborná činnosť sociálnej práce a jej kvalifikačné predpoklady**
Súčasťou sústavy špecializovaných odborov sociálnej práce je aj odbor „SPČ“, ktorú môžu podľa ZPP aj ZSS vykonávať len sociálni pracovníci (§ 13 ods. 3 ZPP a § 50 ods. 3 ZSS) po splnení kvalifikačných predpokladov - získaní vysokoškolského vzdelania druhého stupňa v odbore sociálna práca (§ 5 ods. 1 písm. a) ZSP) v kombinácii s absolvovaním akreditovaného špecializačného vzdelávacieho programu ustanoveného pre tento špecializovaný odbor sociálnej práce (§ 5 ods. 2 ZSP);
- **SPČ ako súčasť interdisciplinárneho posudzovania situácie a potrieb jednotlivca**
V §§ 10-13 ZPP, rovnako v §§ 48-50 ZSS je SPČ vymedzená ako súčasť celkového (komplexného) *posudkového procesu* zameraného na posudzovanie situácie a potrieb odkázaných osôb; angažovaní sú v ňom nielen sociálni pracovníci (SPČ), ale aj odborníci na lekársku/zdravotnú posudkovú činnosť podľa ustanovených kvalifikačných predpokladov; v rámci SPČ vykonávanej na účely peňažných príspevkov na kompenzáciu sa dokonca predpokladá, že sociálni

pracovníci môžu spolupracovať aj s odborníkmi z oblasti stavebníctva, architektúry, ergoterapie či pomôcok (§ 13 ods. 4 ZPP);

- **komplexnosť SPČ**
V súlade s psychosociálnym a ekologickým prístupom v sociálnej práci (človek-v-prostredí) sa SPČ vymedzuje v jednote posudzovania *individuálnych predpokladov jednotlivca* (jeho schopností a úsilia riešiť svoju sociálnu situáciu vlastným pričinením a zdrojmi), jeho *rodinného prostredia* (schopností a rozsahu poskytovania pomoci rodinou) a *širšieho sociálneho prostredia* (napr. podmienok bývania, dostupnosti verejných služieb či stavieb občianskeho vybavenia); súčasťou SPČ je aj *posudzovanie odkázanosti* jednotlivca na pomoc inej osoby v oblasti sebaobsluhy, starostlivosti o domácnosť či pri rozličných sociálnych aktivitách; v rámci ZPP je súčasťou SPČ aj navrhovanie foriem peňažnej kompenzačnej pomoci (§ 13 zákona ZPP; § 50 ZSS);
- **aktívna pozícia posudzovanej osoby v posudkovom procese**
Teoretické ukotvenie SPČ je zrejmé aj zo zapracovaného princípu aktivizácie posudzovanej osoby a uznania jej jedinečnej expertízy pre kvalitný priebeh a výsledky posudkového procesu; v oboch zákonoch je ustanovené, že SPČ sa vykonáva v prirodzenom prostredí tejto osoby, s jej právom na vyjadrovanie vlastných potrieb a návrhov na riešenie sociálnej situácie, a to aj za možnej účasti inej osoby podľa voľby posudzovanej osoby (§ 13 ods. 5 ZPP, § 50 ods. 9 ZSS);
- **SPČ ako etapa celkovej intervencie**
SPČ sa v sociálnej legislatíve primárne ustanovuje ako jedna z úvodných etáp odbornej spolupráce s klientom, ktorej výsledkom je (komplexný) posudok (§ 15 ZPP, § 51 ZSS) ako právny základ pre ďalšiu

³ Zrejme takýto zúžený model zostane zachovaný, keďže vládne zámery zjednotenia posudkovej činnosti

sa účelovo vzťahujú k „... nastaveniu nárokov, ktoré plynú z odkázanosti“ (Úrad vlády 2022, s. 19).

rozhodovaciu činnosť správnych orgánov; na rozdiel od lekárskej/zdravotnej posudkovej činnosti nie sú pri SPČ bližšie vymedzené pravidlá odborného prehodnocovania nových okolností v životnej/sociálnej situácii klienta; dokonca v prípade, že klient platí za sociálnu službu plnú úhradu, posudková činnosť sa nevykonáva (§51a ZSS);

- **inštitucionálna pôsobnosť**

Pôsobnosť pre výkon SPČ na účely peňažných príspevkov na kompenzáciu má špecializovaná štátna správa – príslušné organizačné útvary úradov práce, sociálnych vecí a rodiny (§ 52 písm. c) ZPP) a Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (§ 51 písm. c) ZPP); v prípade sociálnych služieb je to samospráva – buď miestna (§ 80 písm. d) ZSS) alebo regionálna (§ 81 písm. d) ZSS).

3 Diskusia

Ak vychádzame z toho, že SPČ sa týka predovšetkým individuálnej/prípadovej práce ukotvenej v psychosociálnych a ekologických prístupoch v sociálnej práci, potom sa javí, že platná legislatívna konštrukcia SPČ tieto prístupy prevažne reflektuje. Obsahovo je zameraná na posudzovanie rozličných aspektov fungovania odkázanej osoby v jej prostredí (rodinnom i širšom spoločenskom) a na identifikovanie nerovnováh medzi potrebami tejto osoby a disponibilnými zdrojmi k ich uspokojovaniu na rozličných úrovniach. Reflektuje sa aj požadovaná interdisciplinarita posudkového procesu, minimálne prostredníctvom intenzívnej spolupráce zdravotníckeho a sociálneho personálu. Novodobým požiadavkám k aplikácii psychosociálnych a ekologických prístupov zodpovedá aj pozícia, akú pripisujú nastavené legislatívne pravidlá pre účasť posudzovanej osoby v sociálnom posudkovom procese. Možnosť uplatňovať vlastné predstavy a návrhy na riešenie pripisuje posudzovanej osobe expertnú pozíciu opierajúcu sa o jej autentickú životnú skúsenosť.

Na strane druhej, úzko poňatý legislatívny koncept SPČ ako etapy sociálnej intervencie prináša do jej praktickej aplikácie určité riziká a problémy. SPČ sa vykonáva spravidla

ako jedna z úvodných etáp práce s klientom, nie výnimočne realizovanej vo forme „jednorazovej akcie“ za účelom vydania komplexného posudku ako právnej podmienky pre poskytnutie potrebnej sociálnej služby či peňažnej kompenzačnej pomoci. Najmä menšie samosprávy si na tento účel často externe angažujú sociálnych pracovníkov, ktorí po vydaní posudku zásadnejším spôsobom nezasahujú do ďalších odborných procesov spolupráce s klientom či jeho rodinou; zamestnávateľia (samosprávy) nie vždy vedia, čo by mali a mohli od sociálnych pracovníkov v súvislosti s poskytovaním sociálnych služieb očakávať (por. Repková 2018; Repková et. al 2020). Systematicky a cyklicky poňatý posudkový (diagnostický) proces by mal pritom prenikať všetkými fázami intervencie (por. Navrátil a Matoušek 2013), mal by byť súčasťou kontroly jej efektívnosti a nástrojom jej optimalizácie (por. Langová, Repková a Tvarožek 2015). Ak to tak nie je, nevyužíva sa potenciál SPČ meniť spôsob komunikácie odkázaných osôb, zmocňovať ich k sebaobhajobe a porozumeniu vlastným potrebám, k sebahodnoteniu, k odhadu vlastných možností a zdrojov okolia k dosiahnutiu zmeny (por. Navrátil a Matoušek 2013). Máme zato, že takýto intervenčný efekt môže na základe kvalitne vykonávanej SPČ nastať bez ohľadu na to, či sa napokon spája s poskytnutím sociálnej služby, resp. peňažnej kompenzačnej podpory alebo nie.

ZÁVER

Venovali sme sa vybraným otázkam teoretickej (odborovej) a legislatívnej konštrukcie SPČ v národných podmienkach. Formulovali sme odborné stanovisko, že v SPČ sa môžu integrovať prínosy pre odkázané osoby, a to ako z hľadiska jednotlivých etáp spolupráce, tak z hľadiska metodologickej realizácie tohto druhu socioterapeutickej intervencie. Predstavená analýza indikuje vo využívaní intervenčného potenciálu SPČ v národných podmienkach určité rezervy, najmä aplikačnej povahy. Ich systematické poznávanie a korektná interpretácia si však vyžadujú ďalšiu výskumnú prácu.

Zoznam bibliografických odkazov

- BALOGOVÁ, Beáta, 2016. Veda o sociálnej práci – individuálna sociálna práca. In: B. BALOGOVÁ et al. *Kompendium sociálnej práce pre magisterský stupeň štúdia*. Prešov: Pavol Šidelský – Akcent Print, s. 120-129. ISBN 978-80-89295-70,8.
- BALOGOVÁ, Beáta, 2015. Hybridné prístupy v socioterapii – šance a limity. In: *Journal Socioterapie*. Roč. 1, č. 1, s. 17-20. ISSN 2453-7543.
- BALOGOVÁ, Beáta, BOSÁ, Monika, KMETÓNY GAZDOVÁ, Veronika, KVAŠŇÁKOVÁ, Lenka a Denisa ŠOLTÉSOVÁ, 2015. Editoriál. In: *Journal Socioterapie*. Roč. 1, č. 1, s. 3. ISSN 2453-7543.
- ČECHOVÁ, Júlia et al., 2002. Prípadová sociálna práca. In: A. TOKÁROVÁ a kol. *Sociálna práca. Kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce*. Prešov: FF PU v Prešove, s. 441-451. ISBN 80-8068-086-8.
- KVAŠŇÁKOVÁ, Lenka, 2017. Diagnostika sociálna. In: B. BALOGOVÁ a E. ŽIAKOVÁ (eds.). *Vademecum sociálnej práce. Terminologický slovník*. Košice: FF UPJŠ, s. 84-85. ISBN 978-80-8152-483-7.
- LANGOVÁ, Jana, REPKOVÁ, Kvetoslava a Štefan TVAROŽEK, 2015. *Špecializačný vzdelávací program „Kompenzačná pomoc“*. [online]. [cit. 2020-01-15]. Dostupné z: https://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_zvysovania_profesionality/VP/vp_kompenzacna_pomoc.pdf
- LEVICKÁ, Jana a Renáta ILAŠOVÁ, 2009. Životná situácia – jej posudzovanie. In: J. LEVICKÁ et al. *Sociálna práca – II*. Trnava: Vydavateľstvo OLIVA, s. 111-123. ISBN 978-80-89332-06-9.
- MÁTEL, Andrej, 2017. Etapy sociálnej práce. In: B. BALOGOVÁ a E. ŽIAKOVÁ (eds.). *Vademecum sociálnej práce. Terminologický slovník*. Košice: FF UPJŠ, s. 85-86. ISBN 978-80-8152-483-7.
- MÁTEL, Andrej a Milan SCHAVEL, 2015. *Teória a metódy sociálnej práce I*. Bratislava: Spoločnosť pre rozvoj sociálnej práce. ISBN 978-80-971445-6-2.
- MUSIL, Libor, 2013. Sociální intervence. In: O. MATOUŠEK et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, s. 238-241. ISBN 978-80-262-0366-7.
- NAVRÁTIL, Pavel a Oldřich MATOUŠEK, 2013. Psychosociální přístup. In: O. MATOUŠEK et al., *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, s. 66-69. ISBN 978-80-262-0366-7.
- PAYNE, Malcolm, 2014. *Modern Social Work Theory*. 4th Edition. London: Palgrave Macmillan.
- Pripravujeme národný projekt Profi-II*. [online]. [cit. 2020-01-15]. Dostupné z: <https://www.ludskezdroje.gov.sk/aktualita/pripravujeme-narodny-projekt-profi-ii>
- REPKOVÁ, Kvetoslava et al., 2020. *Posudková lekárska a sociálna činnosť v podmienkach miest a obcí*. Bratislava: ZMOS. [online] [cit. 2020-01-15]. Dostupné z: https://www.zmos.sk/posudkova-lekar-ska-a-socialna-cinnost-v-podmienkach-miest-a-obci-oznam/mid/419520/.html#m_419520
- REPKOVÁ, Kvetoslava, 2018. *Sociálna práca v sociálnych službách*. Bratislava: IVPR. ISBN 978-80-7138-163-1.
- Správa o výsledku kontroly. Domáca opatrovateľská služba*, október 2020. Bratislava: NKÚ. [online] [cit. 2020-01-25]. Dostupné z: <https://www.nku.gov.sk/documents/10157/1407476/Spr%C3%A1va+o+v%C3%BDsledku+kontroly+Opatrovate%C4%B5esk%C3%A1+slu%C5%B5a.pdf/470c73f6-a795-4afe-990f-c7ff1c106287>
- STRIEŽENEC, Štefan, 1999. *Úvod do sociálnej práce*. Trnava: vydavateľstvo AD. ISBN 80-967589-6-9.
- ŠOLTÉSOVÁ, Denisa, BOSÁ, Monika a Beáta BALOGOVÁ, 2015. Socioterapia a jej vymedzenie. In: *Journal Socioterapie*. Roč. 1, č. 1, s. 9-16. ISSN 2453-7543.
- Úrad vlády SR. *Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2020-2024*. [online] [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/24756/1>
- Zákon č. 219/2014 Z. z. o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny a o zmene a doplnení niektorých zákonov*.

Zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Kontaktné údaje

Prof. PhDr. Kvetoslava Repková, CSc.
Inštitút pre výskum práce a rodiny
Bratislava
Inštitút edukológie a sociálnej práce
FF PU v Prešove
Email: kvetoslava.repkova@ivpr.gov.sk

PERSPEKTÍVY ETICKÉHO VEDENIA V SOCIOTERAPII

PERSPECTIVES OF ETHICAL LEADERSHIP IN SOCIOTHERAPY

Eva DEMJANOVÁ

ABSTRAKT

Problematika etického vedenia patrí medzi najdôležitejšie spoločenské oblasti, ktoré sú podrobené výskumu a analýze. O vedení ľudí možno uvažovať v rôznych oblastiach vedeckého záujmu. Interdisciplinárny prístup v skúmaní etického vedenia je relevantnou a dôležitou súčasťou teoretického rozvíjania fenoménu vedenia. Cieľom predloženého článku je prezentovanie etických aspektov leadershipu. Táto úloha znamená rozšírenie optiky nazerania na danú problematiku a potenciálne obohatenie etického diskurzu. Etický leadership je v článku prezentovaný ako jedna z možností pre etické fungovanie socioterapie.

Kľúčové slová: Etika. Etické vedenie. Sociálny pracovník. Integrita. Socioterapia.

ABSTRACT

The issue of ethical leadership is one of the most important social areas that are undergoing research and analysis. Leadership can be considered in various areas of socially-led research. In this context, the interdisciplinary approach is relevant and important part of the theoretical development of the phenomenon of leadership. The aim of this article is to present the ethical aspects of leadership. This task involves extending the viewing optics to the issue and potentially enriching ethical discourse. Ethical leadership is presented in the article as one of the options for the ethical functioning of sociotherapy.

Key words: Ethics. Ethical leadership. Social worker. Integrity. Sociotherapy.

ÚVOD

Predložený článok má za cieľ predstaviť koncepciu vedenia a etického vedenia v kontexte socioterapie. Primárne budú prezentované kľúčové a charakteristické črty vedenia a etického vedenia, ktoré majú za cieľ poukázať na výnimočnosť a špecifickosť tohto konceptu a zároveň zdôrazniť jeho interdisciplinárny charakter. Následne sa tieto myšlienky aplikujú do vzťahu sociálneho pracovníka a klienta, nakoľko koncepcia etického vedenia akcentuje jeho chápanie v kontexte vzťahu.

Interdisciplinárny charakter socioterapie umožňuje ponímanie tejto metódy sociálnej práce z pozície koncepcie etického vedenia ľudí. Beatá Balogová a Martin Hamadej (2018) uvádzajú, že socioterapiu považujú

za základnú metódu sociálnej práce v teoretickej a praktickej rovine. Vymedzujú ju zároveň ako rozvíjajúci sa odbor, ktorý sa kreuje na základe potrieb a problémov spoločnosti. Základným cieľom socioterapie je zlepšenie vzájomnej adaptácie jednotlivcov, rodín, skupín a sociálneho prostredia v ktorom žijú. Ide v nej podľa Balogovej „o rozvoj sebarešpektu a sebazodpovednosti jednotlivcov, ktorí využívajú ich individuálne kapacity, medziľudské vzťahy a zdroje poskytnuté komunitou“ (Balogová a Hamadej 2018, s. 24). Z hľadiska sociálnej práce do širokého pojmu terapie spadá nielen psychoterapia ale aj socioterapia a rôzne podporné činnosti. Rovnako ako psychoterapeuti a psychológovia objavujú dôležitosť využívania svojho Ja, svojej osobnosti ako terapeutického nástroja, rovnako je tento fakt dôležitý tiež

v iných pomáhajúcich profesiách vrátane sociálnej práce. Je to práve sociálny pracovník cez ktorého ožívajú techniky a metódy a teória sa pretavuje do praxe. Podobne ako znalosti a schopnosti sociálneho pracovníka je dôležité rovnako aj kultivovanie jeho osobnosti a zvyšovanie jeho etickej citlivosti (Máttel 2019).

Leadership a etický leadership

„Leadership je v súčasnosti jedným z výrazov pre vedenie ľudí. Ide o totožné pojmy, uprednostňujem však pojem leadership, nakoľko tento pojem je dostatočne etablovaný, či už v manažérskej alebo aj politickej oblasti. Pre teoretické východiská leadershipu je však nevyhnutné pokúsiť sa o konkrétnejšiu explikáciu tohto pojmu. Jedným z významov slova leadership je vodcovstvo, nakoľko leader znamená vodca a lead viesť“ (Blažek, 2014, s. 190). Keď sa vrátíme ku Grékom, *archein* znamená začať, viesť, vládnuť. Latinsky výraz *ducere* chápeme vo význame ťahať, riadiť, ovplyvňovať. Napriek tomu, pôvod anglického výrazu *lead* nenájdeme v gréčtine, či latinčine, ale v Anglosaskej angličtine existujú slová *lodean* alebo *lithan* vo význame cestovať (Stacey 2010). „Leadership priťahuje univerzálnu pozornosť. Historici, filozofi, vedci sa snažili pochopiť a vysvetliť leadership po celé storočia. Od Konfucia k Platónovi, Machiavellimu, mnohí celosvetovo známi myslitelia teoretizovali o tom, ako ľudia vedú jeden druhého. Jedným z dôvodov fascinácie leadershipom tkvie v absolútnom pôvode ľudskej skúsenosti. Leadership je všade okolo nás. Ráno sa zobudíme, otvoríme noviny, zapneme počítač, rádio, televíziu a zistíme, aké činy urobili lídri na celom svete. Navštevujeme kurzy, chodíme do práce, interagujeme v sociálnych skupinách a všetky tieto skupiny majú svoje vlastné spôsoby leadershipu. Leadership je integrálna súčasť ľudského života, tak ako v kmeňových vidieckych kultúrach, rovnako aj v moderných industrializovaných národoch. Je dôležité poukazovať na to, že štúdium leadershipu je viac než akademické. Pochopenie leadershipu má praktický význam pre všetkých z nás“ (Hackman a Johnson 2013, s. 2). Myles Munroe tvrdí, že každý človek je vedený, ovplyvňovaný alebo manipulovaný

niekým. Či už priamo alebo nepriamo, vedome či nevedome, sme kontinuálne vedení tými, ktorí sú našimi oficiálnymi lídrami, ale taktiež aj tými, ktorí sa stali de facto lídrami svojim vplyvom na nás. A preto naše problémy nebudú vyriešené bez toho, aby sme sa zamerali na znovuobjavený dôraz na základné zložky efektívneho leadershipu. Krajiny, korporácie, inštitúcie, organizácie alebo vlády budú úspešné a efektívne, iba ak ich lídri budú takými. Keď si lídri vo všetkých oblastiach života dajú za cieľ, že budú zlepšovať svoj leadership, umožnia tak spoločnosti sa zlepšovať, prežiť a urobiť pokrok (Munroe 2014).

Problematika etického leadershipu stále nie je v našich podmienkach dostatočne ukotvená, nezískala si tu ešte pevné miesto. Domnievam sa kvôli tomu, že je možné tento koncept adekvátne využiť. Existujú rôzne názory a definície etického leadershipu. Pre potreby naplnenia etického leadershipu je dôležité akcentovať, že má pozitívny vplyv na blaho jednotlivcov, ktorí pracujú s etickým lídrom, a širšie aj na blaho celej organizácie a spoločnosti tak na národnej, ako aj na globálnej úrovni. Remišová a Lašáková nazývajú „etickým vedením ľudí iba také vedenie ľudí v rámci manažérskych funkcií, ktoré je súčasne založené na uznaní ľudskej dôstojnosti, rešpektovaní ľudských práv, spravodlivosti, zodpovednosti, úžitku pre všetkých, absencii škodenia iným“ (Remišová a Lašáková 2013, s. 287). „Etické vedenie je v podstate etický leadership a tento pojem v článku preferujem a používam. Súhlasím s názorom, že výskum v oblasti etického leadershipu by nám nepomohol len s otázkami o tom, aký človek by mal viesť a aké sú morálne požiadavky v leadershipe, ale pomohol by nám lepšie porozumieť podstate leadershipu“ (Ciulla 1995, s. 18). Joanne Ciullaová tvrdí, že štúdium etiky je o ľudských vzťahoch. Je to o tom, čo by sme mali robiť a čím by sme mali byť ako ľudské bytosti, ako členovia spoločnosti a v odlišných životných rolách, ktoré zastávame. Je to o správnom, nesprávnom, o dobre a zle. Leadership je určitý typ medziľudských vzťahov. Porozumením etiky tohto vzťahu získavame lepšie pochopenie leadershipu, pretože niektoré hlavné etické problémy sú tiež centrálnymi problémami leadershipu. Zahrňajú napríklad

sebadisciplínu, morálne povinnosti vo vzťahu k spravodlivosti, povinnosti, kompetencie a dobra (Ciulla 2003).

Vzťah sociálneho pracovníka a klienta

Pozitívne črty koncepcie etického leadershipu môžu byť prínosné pre dodržiavanie a implementáciu etiky v kontexte socioterapie. Vzhľadom k faktu, že etický leadership je prezentovaný ako vzťah a proces, rovnako vo vzťahu medzi sociálnym pracovníkom a klientom, môže byť osobnosť sociálneho pracovníka transformovaná do pozície etického lídra. Sociálny pracovník by mohol mať v tomto zmysle kompetencie na to, aby pretavil svoje výnimočné schopnosti a etické hodnoty do svojho konania vo vzťahu ku klientovi, ktoré by spočívali v tom, že by svojho klienta eticky viedol a inšpiroval v morálnom zmysle svojimi cnosťami. Na mieste vyvstáva otázka vlastností, respektíve cností ako určitého kritéria, ktoré by bolo možné požadovať z hľadiska požiadaviek na osobnosť sociálneho pracovníka. Spomedzi mnohých je dôležité uvažovať o požiadavke morálnej integrity.

„Integrita zahŕňa osobné vlastnosti, ktoré súvisia s konzistentnosťou motívov, slov, činov a realitou po čase. Ako príklady atribútov integrity sú na tomto mieste uvádzané: transparentnosť, česťnosť, dôveryhodnosť, autenticita, oddanosť“ (Lanctot a Irving 2010, s. 38). Podľa Freda Kofmana existuje kritérium, podľa ktorého môžeme vyhodnocovať svoje činy. Je totiž možné porovnávať zhodu medzi našim konaním a našimi hodnotami, čo je meradlom našej integrity alebo úspechu presahujúceho úspech. Kofman však tvrdí, že „väčšina ľudí chápe integritu ako konkrétnu mravnú zásadu podobnú poctivosti, ale on ju definuje ako vernosť vlastnému systému hodnôt. Pokračuje tým, že naše konanie vždy vyjadruje nami zastávané morálne hodnoty, podľa ktorých sa v reálnom živote správame. Naša integrita potom závisí na tom, či tieto hodnoty, podľa ktorých sa správame sú v súlade s našimi bytostnými hodnotami. Môžeme hlásať vznešenú morálku, ktorá je ale bezcenná, ak podľa nej nekonáme. Integrita nám dáva bezpodmienečnú moc vyjadrovať nami najuznávanejšie hodnoty a byť na seba hrdí. A poskytuje tiež záchrannú sieť v podobe vnútorného pokoja a dôstojnosti, keď

sa nám práve nedarí“ (Kofman 2010, s. 94-96). V Kofmanovom názore na integritu rezonuje jej ponímanie ako oddanosti vlastnému systému hodnôt. Dalo by sa teda povedať, že integrita opäť vystupuje ako všeobecná cnosť vzhľadom k tomu, že Kofman ju vníma ako výsledok nášho konania podľa určitých cností a hodnôt. Ďalší aspekt, ktorý je potrebné uviesť, že integrita ako cnosť má dynamický charakter. To znamená, že integrita mení podobu, podľa toho ako konáme. Podoba našej integrity neupadá, nenarúša sa pokiaľ konáme v súlade s našimi hodnotami a cnosťami. Ale na druhej strane, ak naše konanie nezodpovedá zastávaným hodnotám a cnostiam, tak integrita je nesporne narúšaná. Terry Price definuje cnosti ako osobnostné dispozície, ktoré zodpovedajú morálne relevantným spôsobom. Podľa autora možno hovoriť o dvoch všeobecných cnostiach, a to o emocionálne stabilite a vyspelosti a o personálnej integrite. Obe tieto charakteristiky majú jasnú morálnu dimenziu. Teoretik cnosti Aristoteles predpokladá, že moralita zahŕňa nielen správne vhodné konanie, ale aj správny pocit. Price pokračuje svoje úvahy tým, že moralita je explicitná zložka personálnej integrity. Teória cnosti prezentuje integritu v zmysle toho, že správanie osoby je konzistentné so zastávanými hodnotami a človek je čestný, etický, dôveryhodný. Mať integritu v úplnom zmysle znamená, že líder musí konať v súlade s tými správnymi hodnotami. Prisúdenie integrity sociálnemu pracovníkovi by v tomto zmysle malo implikovať, že nie je iba konzistentný, ale tiež etický (Price 2008). „Dnes je integrita jedna z najviac menovaných cností v leadershipu. Lídri, ktorí prejavujú integritu sú čestní sami k sebe, aj k iným, učia sa z chýb a sú neustále v procese sebazdokonaľovania. Takýto lídri vedú a sú vzorom a očakávajú od iných to, čo od seba samých“ (Mihelič, Lipičnik a Tekavčíč, 2010, s. 37).

„Mať integritu v úplnom zmysle znamená, že líder musí konať v súlade s tými správnymi hodnotami. Prisúdenie integrity lídrovi implikuje, že nie je iba konzistentný, ale tiež etický“ (Price 2008, s. 102). Podľa Blažeka integritu má líder, ktorý sa riadi podľa určitých pevných zásad a za svoje konanie preberá zodpovednosť. Iný z názorov vypovedá v podstate zhodne s tým, čo uviedol Price v

nadväznosti na pochopenie integrity. Blažek tvrdí, že „integrita predstavuje konzistenciu medzi tým, v čo daný človek verí, čo si myslí, čo hovorí a čo robí. Ľudia lídrovi dôverujú, lebo robí to, čo povedal, že bude robiť. Taký líder je vnímaný ako lojálny, spoľahlivý a transparentný. Pokiaľ ľudia lídrovi nedôverujú, potom je potenciál jeho vplyvu oslabený, a to i navzdory tomu, že ostatné osobnostné rysy by pôsobili pozitívne. Integrita je kľúčovým predpokladom lídrovej schopnosti ovplyvňovať druhých“ (Blažek 2014, s. 193). V predloženom zmysle bola uvedená hodnota zodpovednosti, ktorá by mala byť implicitne obsiahnutá v prejavochnosti integrity.

ZÁVER

Príspevok bol venovaný etickému vedeniu a jeho pozitívnym aspektom v kontexte socioterapie. Primárne bolo zdôrazniť vzťahový rozmer, ktorý je prítomný v koncepte etického vedenia a socioterapie. Ukázalo sa ako nevyhnutné zamerať sa na etickú reflexiu integrity sociálneho pracovníka vo vzťahu ku klientovi.

Zoznam bibliografických odkazov

- BLAŽEK, Ladislav, 2014. *Management. Organizovanie, rozhodovanie, ovplyvňovanie*. Praha: Grada publishing. ISBN 978-80-247-4429-2.
- CIULLA, Joanne, B., 1995. Leadership ethics. Mapping the territory. In: *Business ethics quarterly*, Vol.5, Issue 1. P. 1-28. ISSN 1052-150X. 0005-0028.
- HACKMAN, M.Z., JOHNSON, C.E., 2013. *Leadership: A Communication Perspective*. Sixth Edition. IL: Waveland Press. ISBN 9781478608905.

- HAMADEJ, Martin a Beáta BALOGOVÁ, 2018. *Význam interdisciplinarity v socioterapii*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity. ISBN 978-80-555-1985-2.
- JANKOVSKÝ, Jiří, 2018. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7553-414-9.
- KOFMAN, Fred, 2010. *Vědomý business. Integrita, úspěch a štěstí*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-7473.
- LANCTOT, James, D., IRVING, Justin A., 2010. Character and Leadership: Situating Servant Leadership in a Proposed Virtues Framework. In: *International Journal of Leadership Studies*, č. 6, vyd. 1., s. 28-50. ISSN 1554-3145.
- MÁTEL, Andrej, 2019. *Teórie sociální práce*. Praha: Grada publishing. ISBN 978-80-2712-825-9.
- MIHELIČ, Katarina Katja, LIPICNIK, Bogdan, TEKAVČIČ, Metka., 2010. Ethical leadership. In: *International Journal of Management and Information Systems*, vol 14, NO 5.
- MUNROE, Miles, 2014. *The Power Of Character in leadership. How Values, Morals, Ethics, and Principles Affect Leaders*. Whitaker House. ISBN 978-1629119496.
- PRICE, Terry, L., 2008. *Leadership ethics. An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 878-0521699112.

Kontakné údaje

Mgr. Eva Demjanová, PhD.
Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
Email: eva.demjanova@unipo.sk

MOŽNOSTI VYUŽITIA SOCIOTERAPIE SOCIÁLNYM PEDAGÓGOM V ŠKOLSKOM ZARIADENÍ

POSSIBILITIES FOR USING SOCIOTHERAPY BY SOCIAL EDUCATOR IN SCHOOL

Karolína VESELSKÁ, Peter KUSÝ

ABSTRAKT

Význam socioterapie priamoúmerne stúpa so zvyšujúcim sa počtom ľudí, kumulovaním sociálnych problémov, aktuálnych potrieb ľudí, zmenou kultúrnych hodnôt, a pod. Uvedomujeme si tak narastajúcu potrebu skvalitňovania vzťahov, ale i potrebu správneho riešenia problémov každodenného charakteru v societe, ktoré sa dotýkajú už najmladších členov spoločnosti. Prostredie školy významne vplýva na žiaka a jeho potreby, formovanie osobnosti a sociomorálneho vývinu, preto vidíme možnosti využitia socioterapie v prostredí školy aj v intervencii sociálneho pedagóga. V príspevku sa budeme venovať možnostiam sociálneho pedagóga ako odborného zamestnanca, ktorý môže využívať socioterapiu po splnení požiadaviek na výkon socioterapie a zároveň stručne priblížime oblasti problémov, v ktorých by mohol byť nápomocný pri využití socioterapie v školskom prostredí.

Kľúčové slová: Sociálny pedagóg. Socioterapia. Odborný predpoklad. Aktuálne problémy žiakov.

ABSTRACT

The importance of sociotherapy increases with increasing number of people, accumulation of social problems, actual needs of people, change of cultural values, etc. We are aware of the increasing need to improve relations, but also the need to properly solve everyday issues in the society, which also affect the youngest members of society. The school environment has a significant impact on the pupil's needs, shaping personality and social development, so we see the possibilities of using sociotherapy in the school environment through a social educator practice. In this report we will deal with the possibilities of a social educator as an expert who can practice sociotherapy after fulfilling the mentioned requirements for the performance of sociotherapy and at the same time we will present areas in which he could be helpful in the implementation of sociotherapy.

Key words: Social educator. Sociotherapy. Professional postulate. Current problems of pupils.

ÚVOD

Uvedomujeme si význačnosť pomáhajúcej profesie sociálneho pedagóga v spojitosti so školským prostredím, nakoľko môže po splnení požiadaviek zasahovať i v prostredí základnej školy s využitím napr. sociálneho poradenstva či socioterapie. Sociálne poradenstvo ako i socioterapia nemajú na Slovensku historicky dlhú tradíciu, obe disciplíny zažívali opätovný rozkvet až koncom dvadsiateho storočia, po politických zmenách, ktoré u nás nastali. Obe disciplíny sú si blízke a v mnohom sa prelínajú, snažia sa čo naje-

fektívnejšie využiť ľudský potenciál jednotlivca ale i jeho sociálneho okolia. Preto súhlasíme s názorom Lozsi et al. (2013, s. 9), ktorí poukazujú na to, že: „*radosť zo života a spokojnosť bytia majú vždy základ v kvalite medziľudských vzťahov*“. V príspevku sa pokúsime o stručné priblíženie sociálneho poradenstva a socioterapie - ich vymedzenie a vzájomné odlišenie, keďže sa do istej miery v praxi prelínajú a často zamieňajú. Sociálny pedagóg môže vykonávať sociálne poradenstvo i socioterapiu v školskom prostredí po

splnení požiadaviek ukotvených v legisla-tíve, ktoré podrobnejšie popíšeme v druhej časti príspevku.

Vymedzenie sociálneho poradenstva a socio-terapie

Aj keď sa týmto príspevku primárne snažíme priblížiť možnosti pôsobenia sociálneho pedagóga formou socioterapie v školskom prostredí, pokladáme za nevyhnutné aspoň stručne vymedziť základné termíny – socioterapia a tiež sociálne poradenstvo, s ktorým sa často v praxi socioterapia zamieňa, keďže často ide skutočne o úzku hranicu medzi oboma prístupmi. Odborné disciplíny ako socioterapia a sociálne poradenstvo majú mnohé spoločné črty, preto uvedieme ich základné terminologické vymedzenie, kde sa pokúsime priblížiť nielen to, čo majú spoločné, ale aj to v čom sa od seba vzájomne odlišujú.

Mydlíková (2004) uvádza, že sociálne poradenstvo je realizované prostredníctvom rozvoja vzťahu medzi sociálnym poradcom a klientom. Sociálneho poradcu môžeme vnímať ako nástroj realizácie sociálneho poradenstva, ktorý využíva rôzne metódy, formy a prístupy.

V rovnakom duchu však môžeme chápať aj socioterapiu, ktorú realizujeme tiež prostredníctvom vzťahu medzi socioterapeutom a klientom, pričom socioterapeuta v tomto prípade vnímame ako nástroj realizácie socioterapie, využívajúc rôzne metódy, formy a prístupy. Líšiť sa však môže práve v zacielení pomáhajúceho procesu.

Podľa Mydlíkovej (2004) a Gaburu (2013) je cieľom sociálneho poradenstva zvýšenie kvality života klienta za pomoci mobilizácie vnútorných a vonkajších zdrojov jeho prirodzeného prostredia. Zvýšenie miery schopnosti adaptácie, zmeny postojev klienta a v neposlednom rade (znovu)získanie sociálnych rolí. Podľa autorov Lozsi et al. (2013) je socioterapia terapiou sociálnych vzťahov, predovšetkým pri problémoch, ktoré zasahujú do sociálnych vzťahov, ktoré bránia socializácii a uplatneniu v sociálnom systéme klienta. Socioterapia tak primárne smeruje k zlepšeniu alebo vyriešeniu problému, ktorý zasahuje do vzťahov.

Dobšovič (2011) uvažuje o celi socioterapie, ktorý spočíva vo výchovnom pôsobení

socioterapeuta na klienta s cieľom dosiahnutia obnovy sociálnych pomerov napr. ak je jedinec v podmienkach dlhodobej exklúzie, zdravotného problému, dlhodobého konfliktu, ktorý zasahuje do sociálnych vzťahov, záujem o zvýšenie kvality života skrze sociálny systém.

Hamadej a Balogová (2016), poukazujú na sociálno-výchovný prístup socioterapie autorky Krakešovej-Doškovej, ktorá sociálnu terapiu poníma v kontexte psychologicko-výchovného pôsobenia zameraného na utvorenie kritického pohľadu na realitu, aby bol klient schopný rozhodovať zodpovedne sám za seba a vedel rozhodnutia i realizovať. Terapia je založená na sociálnej diagnóze, ktorá vychádza zo zhrnutia príčin a procesov deformovaného sociálneho vývoja. Diagnostika umožňuje popis klientových deformovaných vzťahov, postojov a vznik problémov. Pomerne široký praktický záber využitia socioterapie tak spôsobuje, že v niektorých oblastiach sa čiastočne prekrývajú problematické oblasti, kde sa intervenuje socioterapeuticky, resp. formou sociálneho poradenstva.

Schavel a Oláh (2010) uvádzajú charakteristické črty sociálneho poradenstva, vychádzajúc z rôznorodej klasifikácie sociálneho poradenstva ako takého. Špecifikujú charakter sociálneho poradenstva ako:

- interdisciplinárny a komplexný,
- multisférový a multikonzumný,
- profesionálny,
- inštitucionálny,
- procesuálny, biodromálny,
- edukatívno-formatívny,
- personálny,
- vnútorná diferenciácia.

Matula, Kopányiová a Vojtová (2003) zdôrazňujú, že poradenskej i terapeutickú intervenciu by mala predchádzať diagnostická intervencia, konkrétne sociálna diagnostika z pohľadu sociálneho pedagóga, vychádzame z modelu integrovaného algoritmického systému psychologickú, pedagogickú a sociálnu činnosť preventívnych a poradenských zariadení v školskom rezorte.

Zároveň autori Hamadej a Balogová (2016) uvádzajú, že pri výkone socioterapeutickej práce je dôležité nadviazanie dôverného vzťahu socioterapeuta s klientom, ktorému by malo predchádzať dostatočné poznanie klienta. Socioterapeut by mal vedieť,

že klient sa stretol s mnohými negatívnymi skutočnosťami, ktoré ho naučili nedôverovať alebo odpovedať útočne či nepriateľsky.

Na druhú stranu Mydlíková (2004), Balogová a Šoltésová (2015) charakterizujú bližšie socioterapiu v spojitosti so sociálnym poradenstvom ako jedným z mnohých nástrojov sociálnej terapie napr. pri práci s rodinou ale i s jednotlivcom.

Treba však dodať, že sociálne poradenstvo a veľmi podobne aj socioterapia využívajú poznatky z rôznych vedných disciplín počnúc sociálnou prácou, psychológiou, pedagogikou, právom, etikou, filozofiou, medicínou, sociológiou a ďalšími. Sociálne poradenstvo a socioterapia ako nástroj pomoci, tak má multidimenzionálne využitie v rôznych oblastiach.

Vyššie sme si operacionalizovali sociálne poradenstvo a socioterapiu skôr odborne – teoreticky. Čo sa týka legislatívneho vymedzenia, sociálne poradenstvo je podľa *Zákona o sociálnych službách č. 448/2008* definované ako: „*odborná činnosť zameraná na pomoc fyzickej osobe v nepriaznivej sociálnej situácii. Sociálne poradenstvo sa vykonáva na úrovni základného sociálneho poradenstva a špecializovaného sociálneho poradenstva*“. Uvedený zákon č. 448/2008 o sociálnych službách a člení sociálne poradenstvo na úrovne ako, základné a špeciálne. Napríklad Oláh (2017) člení sociálne poradenstvo do dvoch kategórií na základe uvedeného *Zákona č. 448/2008*:

1. Základné sociálne poradenstvo spočíva v poskytovaní základných informácií o eventualitách riešenia problému klienta, predovšetkým vychádza z posúdenia povahy problému. Poradca môže poskytnúť i ďalšie informácie ohľadom usmernenia klienta, ak by bola potrebná intervencia, alebo odporučiť na inú formu pomoci napr. na inú sociálnu službu napr. na mediáciu, resocializáciu, psychoterapiu, socioterapiu, právnik a pod.
2. Špeciálne poradenstvo sa zaoberá podstatou problému, snaží sa zistiť príčiny vzniku a povahou rozsahu problému klienta alebo skupiny či komunity. Oláh (2017) predpokladá, že špeciálne poradenstvo má bližšie

ku kognitívnej a emocionálnej zmene klienta a tá by mala viesť ku z behaviorálnej zmene v správaní.

Určujúca podmienka, pre výkon základného sociálneho poradenstva, je podľa Hattára (2010), ktorý vychádza zo spomínaného *Zákona č. 448/2008* splnenie kvalifikačného predpokladu:

1. vyššie odborné vzdelanie a vysokoškolské vzdelanie bakalárskeho alebo magisterského stupňa v študijných programoch v odbore sociálna práca, resp. v odboroch: sociálna pedagogika, liečebná pedagogika, špeciálna pedagogika, andragogika, psychológia, teológia, sociálna a humanitárna práca, sociálno-právna činnosť a charitatívno-misijnú činnosť.
2. vzdelanie v rámci akreditovaného vzdelávacieho kurzu vo vyšších spomenutých oblastiach a v rozsahu najmenej 150 hodín a prax pri výkone povolania v oblasti sociálnej práce v trvaní najmenej troch rokov, ak má ukončené vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa, ktoré nie je uvedené vyššie.

Socioterapia je legislatívne ukotvená v dokumente - *Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 341/2004 Z. z. z 19. mája 2004*, resp. Analytickým listom č. 2404 – (tu však chýba jednoznačná legislatívna definícia). *Zákon č. 448/2008 o sociálnych službách* v § 61 v ôsmej hlave uvádza len niektoré metódy socioterapie, aj to iba parciálne.

Nariadenie vlády Slovenskej republiky z 19. mája 2004, ktorým sa ustanovujú katalógy pracovných činností pri výkone práce vo verejnom záujme a o ich zmenách a doplnení č. 341/2004 Z. z., definuje sociálnu terapiu v prílohe č.1 v časti 15. Práca a sociálne veci v 10. platovej triede sú ukotvené i kvalifikačné predpoklady na základe ktorých, môže odborník vykonávať socioterapiu, a to - vysokoškolské vzdelanie prvého stupňa a osobitý predpoklad, ak je ustanovený osobitným predpisom, alebo vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa a osobitý kvalifikačný predpoklad, ak je ustanovený osobitným predpisom.

Ďalej v bode č. 7 konkretizuje: „*Vykonávanie sociálnej terapie pre občanov, detí alebo mladých dospelých v zariadení sociálnych*

služieb alebo v zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately“, podľa č. 341/2004 Z. z. (dostupné na: www.slovlex.sk).

V rovnakom dokumente v 11. platovej triede sú uvedené kvalifikačné predpoklady: vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa a osobitný kvalifikačný predpoklad, ak je ustanovený osobitným predpisom. V bode číslo 8 špecifikuje sociálnu terapiu, ako: „koordináciu činnosti pri vypracúvaní individuálnych plánov rozvoja osobnosti dieťaťa alebo mladého dospelého, individuálnych plánov sociálnej práce s rodinou vrátane terapie v zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately“, podľa č. 341/2004 Z. z. (Dostupné na: epi.sk/zz/2004-341).

Analytický list č. 2404, ktorý udáva kvalifikačný predpoklad ako vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa, avšak bez určenia študijného odboru, požaduje prax viac ako 3 roky. Vykonávanie sociálnej terapie vymedzuje podľa prílohy č. 1 v časti 15 v bode 7, podľa *Nariadenia vlády slovenskej republiky z 19. mája 2004*. Zároveň vymedzuje obsah socioterapeutickej činnosti, ktorý popisuje odborné terapeutické činnosti.

V zákonodarstve sú oporne zadefinované konkrétne terapeutické činnosti a povinnosť jednotlivých zariadení tieto činnosti realizovať. Avšak autorky Šoltésovej, Bosá a Balogová (2015) hovoria o aktuálne chýbajúcom jednoznačnom legislatívnom vymedzení, čo v súčasnosti vnímame ako praxeologicky citelnú absenciu.

Sociálny pedagóg ako socioterapeut

Keď poukazujeme na dôležitosť poslania sociálnej pedagogiky a jej výchovného vplyvu na jednotlivca, prikláňame sa k autorky Bakošovej (2008), ktorá uvádza, že jedným z cieľov sociálnej pedagogiky je poskytnutie pomoci jednotlivcovi, či skupine pri vysporiadaní sa s rôznymi životnými situáciami, s ktorými sa človek počas života stretáva. Z legislatívneho hľadiska sociálny pedagóg podľa *Zákona o odborných a pedagogických zamestnancoch č. 317/2009*: „plní úlohy sociálnej výchovy, podpory prosociálneho, etického správania, sociálnopedagogickej diagnostiky prostredia a vzťahov, sociálnopedagogického poradenstva, prevencie sociálnopatologických javov a reedukácie

správania. Vykonáva expertízu činnosti a osvetovú činnosť.“ (Z. z., 317/2009).

Ďalej, štandardy vypracované na pokyn *Ministra školstva Slovenskej republiky č.39/2017* (dostupné na: <https://www.minedu.sk>), uvádzajú ovládanie a realizáciu socioterapie a sociálneho poradenstva ako jednu z požadovaných vedomostí, pre odborný výkon práce sociálneho pedagóga. Spomínaný dokument konkretizuje jednotlivé kompetencie od začínajúceho sociálneho pedagóga, samostatného sociálneho pedagóga, sociálneho pedagóga s prvou a druhou atestáciou.

Kompetenčný rámec sociálneho pedagóga umožňuje nasledovné pracovné činnosti, ktoré uvádza Bakošová (2008):

Všeobecné kompetencie - spočívajú v pomoci deťom, mládeži a dospelým v situáciách vyrovnávania sa s deficitmi socializácie a hľadania možnosti zlepšenia kvality života detí, mládeže a rodín prostredníctvom výchovy, vzdelávania, prevencie a poradenstva.

Špecifické kompetencie:

1. Výchovno-vzdelávacia (edukačná) kompetencia – sociálny pedagóg je kompetentný tvoriť teóriu sociálnej pedagogiky na základe poznania domácich aj zahraničných prameňov, účasti na vedeckovýskumnej činnosti a poznania potrieb praxe. V praktickej oblasti plánuje, organizuje a metodicky usmerňuje činnosť v zariadeniach, ktoré riešia úlohy vyplývajúce zo sociálnej politiky štátu v oblasti školstva, práce, sociálnych vecí a rodiny, vnútra, spravodlivosti, zdravotníctva. Je aj tvorcom vzdelávacích projektov pre deti, mládež, dospelých, rodičov, jednotlivcov, skupiny či komunity.
2. Kompetencia prevýchovy – Ktorú je možné chápať v spojitosti so socioterapiou, ak sa už vyskytne problém, ktorý zasahuje do vzťahov. Je však potrebná diagnostika pred realizáciou socioterapie. Avšak ak je sociálny pedagóg schopný odborník, ľahko diagnostikuje odklon od normy - (napr. v oblasti mravnej, sociálnej či emocionálnej narušenosti, kriminálnych činov, drogovej, resp. inej závislosti). Na túto kompetenciu

má byť odborne pripravený z pedagogickej diagnostiky, špeciálnej pedagogiky, psychológie osobnosti a príbuzných disciplín. Sociálny pedagóg môže využívať také spôsoby sociálnej opory ako poučanie, povzbudenie, ventiláciu, zásah do prostredia, nedirektívne či direktívne vedenie s využitím metód ako napríklad metóda sociálnej opory, rekonštrukcie osobnosti a preučania. Celý proces prevýchovy je veľmi náročný na čas, preto si vyžaduje osobnostné predpoklady ako trpezlivosť, dôslednosť, pevná vôľa a dôvera.

3. Kompetencia poradenstva: § **Zo širších psychologických koncepcií** - ich hlavným cieľom je umožniť klientom, aby si ujasnili životné ciele, aby dospeli k lepšiemu sebapoznaniu a aby zistili, v čom je ich problém ale aj to, aké sú možnosti jeho realistického riešenia. § **Z pedagogických teórií, výchovných situácií a výchovných nedostatkov**, ktoré sa v súvislosti s deťmi, mládežou a ich rodičmi vyskytujú. Hľadá takú formu sociálnej opory (poradenstva), keď človek nepotrebuje terapiu, vie si pomôcť sám, ale potrebuje sa prostredníctvom odborného poradcu zorientovať vo vlastnej situácii. Podstatou je, že by mal sám klient zistiť, čo bude pre neho najlepším riešením.
4. Kompetencia prevencie – môžeme o nej uvažovať pri poskytovaní sociálneho poradenstva.
univerzálna - cieľom je vytvoriť v spoločnosti atmosféru prijatia a pochopenia problémov, voči ktorým zaujímajú odborníci predsudkové správanie, odmietanie, až negativizmus (napr. postoj, resp. správanie k národnostným menšinám, k rómskemu etniku, k deťom ulice, k bezdomovcom, k deťom z detských domovov, k slobodným matkám).
sekundárna - je zameraná napr. na úzky okruh mladých ľudí s cieľom poskytnúť im pozitívne vzory správania. Ide o pretváranie vzorov naučených a odpozorovaných najmä v

rodinnom prostredí a v prostredí rovesníkov, ktorými sú u detí opakovanie a používanie nežiaduceho správania.

5. Kompetencia manažmentu – Ktorú je možné využiť najmä pri poskytovaní sociálneho poradenstva napríklad pri riešení akéhokoľvek problému dieťaťa v našej spoločnosti sa nedá vyhnúť administratívne postupu na úrade práce, sociálnych vecí a rodiny. Dieťa z nevhodného sociálneho prostredia si vyžaduje odbornú konzultáciu u psychiatra, špeciálneho či sociálneho pedagóga. Pre časovú zaneprázdnenosť jedného sociálneho pracovníka mnohými prípadmi sa problém rieši bez odborných vyšetrení. Z čoho vyplýva, že chýba odborník, ktorý by takú činnosť manažoval, koordinoval, dohovárať stretnutia rôznych odborníkov. Takú funkciu môže vykonávať sociálny pedagóg aj na úrade práce, sociálnych vecí a rodiny. Pole pôsobnosti sociálneho pedagóga sa črtá aj v samospráve miest a obcí pri riešení narastajúcich sociálnych problémov – nezamestnanosti, sociálnej odkázanosti, sociálnej ohrozenosti detí, mládeže a dospelých.

V neposlednom rade môže byť súčasťou odborného tímu ako školský sociálny pedagóg, kde sa najčastejšie stretáva s rôznymi sociálno-patologickými javmi detí a mládeže (napr. záškoláctvo, krádeže, látkové a nelátkové závislosti, problémové a rizikové správanie, sebaopoškodzovanie, šikana a iné).

Vzhľadom na skutočnosť, že podľa Dobšoviča (2012) a Lozsi et al. (2013), socioterapiu môžu realizovať rôzni odborníci (ako napr. sociálni pracovníci, psychológovia, psychoterapeuti, lekári, ošetrovatelia, opatrovatelia, vychovávatelia, sociálni pedagógovia a pod.), primárne vzdelanie socioterapeutov nie je jednotné. Existuje tak možnosť, že sociálny pedagóg môže absolvovať akreditovaný výcvik socioterapie napríklad prostredníctvom Asociácie socioterapie a psychoterapie, ako uvádza Lozsi et al. (2013).

S ďalším náznakom možnosti realizácie socioterapie sociálnym pedagógom sa stretávame u Határa (2010), ktorý zaraďuje ku

klúčovým profesijným kompetenciám sociálneho pedagóga aj kompetenciu sociálno-výchovnej prevencie, intervencie, profylaxie a terapie.

Slovák (2010) hovorí o tom, že pre kvalifikovaný výkon socioterapie je nevyhnutné splniť požiadavky vyplývajúce z legislatívy, na štruktúru vzdelávania terapeutických metód. Sociálny terapeut musí pracovať pod záštitou organizácie oprávnenej na výkon jednotlivých terapeutických postupov.

Aj na základe vyššieho uvedeného, vidíme možnosť, že po splnení uvedených kvalifikačných predpokladov, môže využívať sociálny pedagóg ako socioterapeut metódy socioterapie v oblasti školstva. Bližšie možnosti využitia socioterapie uvádza Slovák (2010), ktorý determinuje úlohu socioterapeuta v závislosti od náročnosti riešenia sociálnych situácií a problémov klienta. Môže sa jednať o problémy spojené so sociálnou patológiou ako je kriminalita, delikvencia, poruchy správania, členstvo v extrémistických skupinách, subkultúry s vlastnou ideológiou a pod. Ďalej problémy spojené s vekom klientov spojené s rizikovým správaním v dôsledku vývinových aspektov a poslednú skupinu problémov tvoria klienti so zdravotnými problémami.

Pre poskytovanie kvalitnej socioterapie je nevyhnutné aby sa sociálny pedagóg neustále vzdelával. Uvedomujeme si rôznorodosť problémov, ako napr. v rodine, ktoré sú prepojené a vyúsťujú potom do vzťahov a určitým spôsobom zasiahnu aj dieťa. Preto by sme chceli apelovať na neustále vzdelávanie v oblasti socioterapie aj po absolvovaní potrebnej kvalifikácie, čo je podobne ako pri psychoterapii nevyhnutné.

Bližšie Sekáčová (2015) uvažuje o možnosti sociálneho pedagóga ako nástroja socioterapie, ktorý si sám určuje rôzne techniky, ktoré v rámci socioterapie môže kompetentne použiť, pričom ich prispôsobuje rôznym alternatívam ako je charakter problému, vek žiakov, aktuálny psychický stav klienta, možnosti časové i priestorové. Ďalším determinantom je i zacielenie sociálneho pedagóga ako socioterapeuta, čo chce s danou technikou dosiahnuť.

Lozsi a kol.(2013) uvádzajú, že socioterapeut prípadne socioterapeutický tím, pomáha jednotlivcovi či skupine identifikovať

prekážky rozvoja, organizuje a navrhuje spôsoby eliminácie týchto prekážok v spolupráci so sociálnym systémom klienta. Úlohou socioterapeuta je prepájať zložky sociálneho systému, aby boli schopné spolupráce a nápravy narušených vzťahov, za špecializovaného dohľadu odborníkov ako lekár, psychológ, psychoterapeut, sociológ, sociálny pracovník.

Pôsobenie sociálneho pedagóga v školách, školských a výchovno-poradenských zariadeniach v kontexte socioterapie

Vzhľadom na širokú pôsobnosť v rámci jednotlivých rezortov sme sa zamerali na socioterapiu v spojitosti so školským prostredím. Najprv uvedieme pôsobenie sociálneho pedagóga v školských zariadeniach pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v intenciách poskytovania sociálneho poradenstva a socioterapie.

Viacerí autori ako napr. Niklová (2017), Bizová a Neslušanová (2010/2011) vo svojich publikáciách uvádzajú, že sociálny pedagóg podľa *Školského zákona č.245/2008* môže vykonávať poradenstvo v školských zariadeniach ako je centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a centrum špeciálno-pedagogického poradenstva a v školách ako sú materské, základné školy, gymnáziá, stredné odborné školy, konzervatóriá a školy pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, okrem jazykových a umeleckých škôl. Podobne aj Niklová (2013) na základe *Zákona č. 245/2008*, uvádza že sociálny pedagóg ako jedna zo zložiek systému výchovného poradenstva a prevencie môže vykonávať poradenstvo v centre pedagogicko-psychologického poradenstva a centre špeciálno-pedagogického poradenstva, pričom medzi ťažiskové činnosti sociálneho pedagóga v centrách pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie zaradila uvedená autorka nasledujúce oblasti:

- sociálno-pedagogická diagnostika,
- sociálno-pedagogické poradenstvo,
- sociálno-pedagogické poradenstvo pre učiteľov v škole,
- sociálno-pedagogická terapia, socioterapia,
- sociálno-pedagogická terapia s rodinou.

Tak ako je nevyhnutnou podmienkou pri sociálnom poradenstve súhlas zákonného zástupcu, tak i v prípade socioterapie je podľa Kropáčovej a Hroncovej (2013) nevyhnutnou podmienkou v škole a školských zariadeniach súhlas zákonného zástupcu žiaka, ktorý nedovršil 18 rokov. Preto by nemala chýbať ochota a snaha na strane rodičov a učiteľov a v neposlednom rade žiaka, podieľať sa na terapeutickom procese.

Možnosť poskytovania socioterapie sociálnym pedagógom vyjadruje Sekáčová (2015) na základe *Zákona 245/2008 Z. z o výchove a vzdelávaní* a *Zákona 317/2009 Z. z o pedagogických a odborných zamestnancov*. Vychádzame z predpokladu, že by sociálny pedagóg ako odborník mohol takúto činnosť kompetentne vykonávať po splnení potrebných kvalifikačných predpokladov, po nadobudnutí vedomostí, zručností, spôsobilostí s prihliadnutím na osobnostné predpoklady.

Súhlasíme s názorom Bakovej (2015), ktorá poukazuje na potrebu socioterapie v škole a na legislatívnu úpravu a požiadavku na zavedenie socioterapeuta do praxe.

Škola je významným miestom socializácie žiaka, ktorý v škole funguje v skupine vo vzťahoch so spolužiakmi a vrstovníkmi. Zároveň prichádza do školského prostredia z rodinných vzťahov a vytvára si vzťahy i s učiteľmi. Považujeme za nevyhnutné, aby vzťahy, v ktorých sa žiak pohybuje, boli zdravé, funkčné a dávali žiakovi vhodnú kvalitatívne pozitívnu spätnú väzbu. V tejto súvislosti sa oprieme o názor Lozsi et al. (2013), ktorí navrhujú rozšírenie legislatívy a praxe o špecializovanie odborníkov CPPPaP na socioterapiu, aby v prípade potreby vedeli prizvať kompetentného socioterapeuta, ktorý vie riešiť problémy spojené so školským prostredím, kde sú vážne narušené vzťahy, ktoré sa prejavujú ako problematické. Uvedení autori Lozsi a kol. (2013) navrhujú aby bol socioterapeut nezávislý na škole, kde realizuje socioterapiu. Takýmto spôsobom sa dá zaručiť, že socioterapeut by bol nezávislou osobou, kde by pracovnoprávny vzťah ani zriaďovateľ nevstupoval do socioterapeutického procesu. Preto spomínaní autori odporúčajú, aby bol socioterapeut napr. súčasťou odborného tímu CPPPaP a pod..

Podľa nášho názoru takúto pozíciu by mohol zastávať sociálny pedagóg ako kompetentný profesionál, ktorý napr. môže prizvať socioterapeuta zameraného na školské prostredie (ak by ním nebol on sám). Ako výhodu zvažujeme, vedomosti sociálneho pedagóga z oblasti vzťahov, psychológie, sociálnej práce, prevencie, sociálne znevýhodňujúceho prostredia, výchovy, atď. Sociálny pedagóg by mohol uplatniť odborné informácie napr. ohľadom sociálnej klímy v triede, šikany, agresívneho správania, adaptácie žiakov do kolektívu, ktoré by pomohli v rámci socioterapie efektívnejšie pracovať so skupinou.

Takisto Baková (2015) uvádza, že terapia sociálnych vzťahov je potrebná i v oblasti školstva nie len prostredníctvom psychológa, ale aj prostredníctvom sociálneho pedagóga. Rozdiel medzi oboma odborníkmi je v tom, že socioterapeut sa snaží zlepšiť vzťahy prostredníctvom poradenstva v právnych, zdravotných a sociálnych oblastiach.

Filipová (2011) poukazuje na to, že učitelia nemajú popri vyučovaní dostatok času na riešenie vzťahových záležitostí v triede. Školský psychológovia riešia mnoho iných záležitostí ako je napr. diagnostika, sexuálna výchova, problémy s učením a v správaní, a pod. Socioterapeut v porovnaní s učiteľom alebo psychológom, by bol špecializovaný na riešenie problémov spojených so vzťahmi. Zároveň si dovoľujeme podotknúť, že by dieťa nebolo stigmatizované a vnímané akoby s ním nebolo niečo v poriadku.

Hroncová (2015) uvažuje o možnosti sociálneho pedagóga pracovať na vytvorení pozitívnej klímy v triede v spolupráci s učiteľom môže vytvoriť programy pre zlepšenie atmosféry. Ak sociálny pedagóg pôsobí priamo v škole pri vyskytnutí sa problémov dokáže včasne intervenovať, pretože má skupinu neustále pod dohľadom.

Lozsi et al. (2013) uvádzajú že, viaceré prejavy správania signalizujú narušenú štruktúru sociálnych vzťahov. Autori poukazujú na zhoršenú atmosféru a správanie detí v škole, spolupráca žiakov s učiteľmi sa zhoršuje, prejavuje sa agresivita, odmietanie. Tzv. ochladzovanie vzťahov a nárast násilia v škole má následok najmä osvojením si nasledovných činiteľov ako napr. neadekvátne,

nežiaduce zaobchádzanie s deťmi zo strany dospelých, nedostatok citových vzťahov v rodine, príliš veľa školských úloh a povinností.

Sekáčová (2015) uvažuje, že by sociálny pedagóg pri realizácii socioterapie so žiakmi mohol využiť aktivity zamerané na rozvoj sociálnych zručností, sociálne učenie, posilnenie empatie a náhľadu na medzilidské vzťahy, skupinovú terapiu a pod..

Filipová (2011) spomína, že socioterapeut by mal pracovať na budovaní pozitívnych vzťahov medzi žiakmi, triedami navzájom, učiteľmi a rodičmi. Mal by sa zamerať aj na deti integrované so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, resp. deti s postihnutím, narušením, ohrozením (ako zdôrazňuje napr. Šuhajdová 2018) deti migrantov, zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia, a deťmi ktoré sa líšia kultúrnym i hodnotovým zázemím. Významným faktorom by mala byť spolupráca rodiny so školou.

Gregussová (2011) dopĺňa zameranie socioterapeuta i na rómskych žiakov a ich sociálnym začleňovaním resp. vyčleňovaním do/z kolektívu. V procese socializácie v škole zohrávajú významnú úlohu učitelja a práve, socioterapeut by mohol pomôcť učiteľom porozumieť problémom, s ktorými sa rómski žiaci stretávajú v škole, môže učiteľom poskytnúť vhl'ad do situácie, poučiť ich o možných rizikách a pod. Zároveň môže pracovať s rodičmi rómskych žiakov a priblížiť im dianie v škole. Socioterapeut takýmto spôsobom prispieva k vzájomnej spolupráci a porozumeniu na všetkých stranách.

Ako sme uviedli v predchádzajúcom texte, socioterapeut môže pracovať s rodičmi a učiteľmi. Hroncová a Kropáčová (2015) zaraďujú do obsahu socioterapeutického pôsobenia vzdelávanie rodičov v oblasti správania detí ale i v oblasti riešenia pedagogických situácií alebo sociálno-patologických javov. Je vhodné aby sa rodičia aktívne podieľali na socioterapeutickom procese, išli príkladom svojim deťom a svojimi námetmi obohacovali obsah terapie. Zároveň aktívny prístup rodičov môže mať účinok prevencie pre deti. Rodičovská podpora má významný vplyv na zmenu negatívnych prejavov dieťaťa.

Autorky ďalej uvažujú o podporných skupinách rodičov, pretože vzájomné stretnutia

rodičov by mohli byť prospešné. Rodičia by si mohli v skupinách vymeniť vlastné informácie a skúsenosti a obohatiť svoje vedomosti a tiež získať skúsenosť, že podobný problém nemajú len oni samy. Autorky poukazujú na to, že sociálno-terapeutická práca predstavuje zdĺhavý proces, socioterapeut musí poznať podrobne fungovanie rodiny a ďalšie nevyhnutné osobné i rodinné informácie, potrebné na sociálno-pedagogickú diagnostiku, ktorá by mala predchádzať socioterapii. Lutherová (2015) upozorňuje, že ku konfliktom v školskom prostredí dochádza pomerne často aj medzi učiteľmi a žiakmi, kedy obe zo zúčastnených strán nesú rovnaký podiel. Na jednej strane je dieťa a jeho aktuálne prežívanie, negatívne skúsenosti, rodinné prostredie, a ďalšie osobné problémy a na strane druhej učiteľ a jeho reakcie na podnety dieťaťa a postoj k danej problematike.

Lozsi et al. (2013) uvádzajú, rôzne prejavy narušených sociálnych vzťahov v škole vzťahových činiteľov v rovinách žiak – rodič – učiteľ:

1. Fyzické ubližovanie,
2. Manipulácia,
3. Citové vydieranie,
4. Sexuálne obťažovanie,
5. Zneužívanie moci zo strany učiteľa,
6. Vyhrážky rodičov, žiakov/študentov, učiteľov,
7. Šikanovanie a pod.

Podľa Lozsi et al. (2013) mnohé z uvedených prejavov súvisia s narušenými sociálnymi vzťahmi, ale nie sú posudzované učiteľmi adekvátne k problematike ktorej sa dotýkajú. Ak učitelja neposudzujú dostatočne objektívne ich podiel na narušených vzťahoch napr. v triede a nie sú dostatočne zrelí, potom žiak alebo rodič nemá v škole veľa možností, kam sa obrátiť o pomoc.

Vzhľadom na skutočnosť, že školské prostredie významne vplýva na socializáciu a osobnosť dieťaťa, mali by mať svoje miesto v socioterapii konflikty všetkých zainteresovaných strán, tzn.-žiak-, rodič-, učiteľ mať. Považujeme za kľúčové aby mali možnosť, nie len žiaci ale i učitelja a rodičia, požiadať o socioterapeutickú pomoc. Náročnosť socioterapie vnímame v nevyhnutnom reagovaní na potreby klientov v terapeutickom pro-

cese. Pre pozitívnu zmenu je potrebná spolupráca všetkých zainteresovaných strán ako sú rodičia, deti, odborník príp. učiteľ a to na dostatočne dlhý čas.

ZÁVER

Sumarizujeme, že sociálny pedagóg ako odborník, ktorý sa zaoberá výchovou a prostredím, môže zohrávať významnú úlohu pri realizácii sociálneho poradenstva alebo socioterapie - či už v školách alebo školských zariadeniach.

Jednu z alternatív realizácie uvádzajú napr. Hroncová, Emmerová et al. (2015), keď je sociálny pedagóg pri poskytovaní sociálnoterapeutickej intervencie v roli tzv. „sprevádzača“, jednotlivých členov terapeutického procesu motivuje, posilňuje, poukazuje na pozitívne hľadisko, a dôvernú, pokojnú atmosféru, nie-len pre rodičov, ale aj pre ich deti.

Mnohé z uvedených problémov sociálneho systému v škole sa vyskytujú často a môžu byť skryté, preto je nevyhnutná prevencia a včasná odborná intervencia, čo v sebe obsahovo zahŕňa práve socioterapeutická intervencia školského sociálneho pedagóga.

Zoznam bibliografických odkazov

- BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Public promotion s.r.o. ISBN 978-80-969944-0-3.
- BAKOVÁ, Daniela, 2015. Význam multidisciplinárnej metódy – socioterapie. In: *Vychovávateľ*. Roč. 13/ 63., č. 9-10, s. 31 – 34. ISSN 0139-6919.
- BIZOVÁ, Nad'a a Silvia NESLUŠANOVÁ, 2011. Sociálny pedagóg v škole kompetencia intervencie a kompetencia poradenstva. In: *Pán učiteľ - časopis pre učiteľov, rodičov a žiakov*. Roč. 4, č. 4, s. 10-11. ISSN 1336-7161.
- DOBŠOVIČ, Ľudo, 2011. Socioterapia a jej miesto v každodennom živote. In: *Socioterapia*. Roč. 1, č. 1, s. 1 – 2.
- DOBŠOVIČ, Ľudo, 2012. Socioterapeut – metóda a nástroj socioterapie. In: *Socioterapia*. Roč. 2, č. 2, s.1 – 2.
- FILIPOVÁ, Viera, 2011. Perspektívy a využitie socioterapie v školstve. In: *Socioterapia*. 2011, 1. roč, č. 1, s. 5.
- GABURA, Ján, 2013. *Teória a proces sociálneho poradenstva*. Bratislava: IRIS. ISBN 978-80-89238-92-7.
- GABURA, Ján, 2005. *Sociálne poradenstvo*. Bratislava: Občianske združenie Sociálna práca. ISBN 80-89185-10-X.
- GREGUSSOVÁ, Monika, 2011. Čo ovplyvňuje vzdelávanie rómskych detí. In: *Socioterapia*. Roč. 1, č. 2, s. 5 – 6.
- HAMADEJ, Martin a Beáta BALOGOVÁ, 2016. Marie Krakešová- Došková. In: *Journal socioterapie, Sociálna práca a sociálna terapia*. Roč. 2, č. 1-2, s. 4-5. ISSN 2453-7543.
- HATÁR, Ctibor, 2010. *Sociálny pedagóg v systéme sociálno-edukačného poradenstva, prevencie a profylaxie*. Nitra: PF UKF. ISBN 978-80-8094-664-7.
- HRONCOVÁ, Jolana, 2015. Súčasné problémy v kontinuálnom vzdelávaní školských sociálnych pedagógov a profesijný štandard: „Sociálny pedagóg“. In: *Sociálny pedagóg v škole v teoretickej reflexii a praxi*. Banská Bystrica: PDF UMB v Banskej Bystrici. ISBN 978-80-557-0957-4.
- KROPÁČOVÁ, Katarína, 2015. Pôsobenie sociálnych pedagógov v školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie a ich spolupráca so školami. In: *Sociálny pedagóg v škole v teoretickej reflexii a praxi*. Banská Bystrica: PDF v UMB v Banskej Bystrici. ISBN 978-80-557-0957-4.
- KROPÁČOVÁ, Katarína a Jolana HRONCOVÁ, 2013. Sociálno-výchovná práca sociálnych pedagógov v školách a v školských zariadeniach. In: *Preventívna sociálno-výchovná činnosť v škole. (Metodická príručka pre sociálnych pedagógov a koordinátorov prevencie)*. Banská Bystrica: PDF UMB v Banskej Bystrici. ISBN 978-80-557-0596-5.
- LOZSI, Lívia et al., 2013. *Socioterapia*. Bratislava: Asociácia socioterapie a psychoterapie. ISBN 978-80-971386-0-8.
- LUTHEROVÁ, Viera, 2015. Konflikty v školskom prostredí. In: *Socioterapia*. Roč. 5, č. 2, s. 4 - 5.
- MATULA, Štefan, Alena KOPÁNYIOVÁ a Zuzana, VOJTOVÁ, 2003. Depistážna, diagnostická a intervenčná fáza psychologickéj činnosti u detí s poruchami správania

- v preventívnych a v poradenských školských zariadeniach. In: *Prevenčia*. Roč. 2, č. 4, s. 9-18. ISSN 1336-3689.
- MYDLÍKOVÁ, Eva, 2004. *Štandardy kvality sociálneho poradenstva* [online]. Dostupné z: https://assp.sk/wp-content/uploads/2020/05/standardy_kvality_socialneho_poradenstva.pdf
- NARIADENIE VLÁDY SR č. 341/2004 : *Analytický list č. 2404*, 2008. Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny SR – Kvalifikačné predpoklady, obsah pracovnej činnosti sociálneho pedagóga. Bratislava: 2008 [online]. [cit. 2018-12-10]. Dostupné z: <http://socialnapraca.weebly.com>
- NIKLOVÁ, Miriam, 2013. *Sociálny pedagóg ako pomáhajúca profesia a jeho uplatnenie vo výchovných, sociálnych a iných zariadeniach*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela. ISBN 978-80-557-0561-3.
- NIKLOVÁ, Miriam, 2017. Poradenská činnosť v intenciách sociálno-výchovného pôsobenia školského sociálneho pedagóga. In: *Manažment školy*. Roč. 3, s. 6-9. ISSN 1336-9849.
- OLÁH, Milan, 2017. *Sociálne poradenstvo*. Bratislava: Implementačná agentúra Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. ISBN 978-80-89837-17-5.
- POKYN MINISTRA č. 39/2017. *Príloha č. 19 – Sociálny pedagóg*, 2017. Bratislava [online]. [cit. 2018-10-8]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/pokyn-ministra-c-392017-ktorym-sa-vydavaju-profesijne-standardy-pre-jednotlive-kategorie-a-podkategorie-pedagogickych-zamestnancov-a-odbornych-zamestnancov-skol-a-skolskych-zariadeni/>
- SEKÁČOVÁ, Aneta, 2015. Socioterapia a možnosti jej využitia v škole z pozície pedagóga. In: *Vychovávateľ - časopis pedagógov*. Roč. 63, č. 5-6, s. 48- 50. ISSN 0139-6919.
- SLOVÁK, Peter, 2010. *Metódy sociálnej práce 1.: vysokoškolské texty*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety.
- SCHAVEL, Milan a Milan OLÁH, 2010. *Sociálne poradenstvo a komunikácia*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety. ISBN 80-8068-487-1.
- ŠOLTÉSOVÁ, Denisa, Monika BOSÁ a Beáta, BALOGOVÁ, 2015. Socioterapia a jej vymedzenie. In: *Journal socioterapie, Sociálna práca a sociálna terapia*. Roč. 1, č. 1, s. 9-17. ISSN 2453-7543.
- ŠOLTÉSOVÁ, Denisa, Monika BOSÁ a Beáta, BALOGOVÁ, 2016. *Terapeutické inšpirácie v socioterapii*. Gestalt terapia – Feministická terapia, Rodinná terapia V. Satirovej. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. ISBN 978-80-555-1732-2.
- ŠUHAJDOVÁ, Ivana, 2018. Ľudský faktor – kľúčová podmienka inklúzie? Trnava: TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS. ISBN 978-80-568-0121-5.
- Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní* [online]. [cit. 2018-10-8]. Dostupné z: <http://www.zakonypre-ludi.sk/zz/2008-245>
- Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách* [online]. [cit. 2018-10-08]. Dostupné z: <http://www.zakonypre-ludi.sk/zz/2008-245>
- Zákon č. 317/2009 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch* [online]. [cit. 2018-10-08]. Dostupné z: <http://www.zakonypre-ludi.sk/zz/2008-245>
- Zákon č. 341/2004 Nariadenie vlády Slovenskej republiky z 19. mája 2004, ktorým sa ustanovujú katalógy pracovných činností pri výkone práce vo verejnom záujme a o ich zmenách a dopĺňaní* [online]. [cit. 2018-10-08]. Dostupné z: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-245>

Kontakné údaje

Bc. Karolína Veselská
PhDr. Peter Kusý, PhD.
Katedra pedagogických štúdií,
Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
e-mail: karolinaveselska@gmail.com
e-mail: peterkusy7@gmail.com

Beáta Balogová, Martin Hamadej:

SOCIÁLNE DÔSLEDKY MORÁLKY MENTÁLNE POSTIHNUTÉHO KLIENTA NA FUNGOVANIE RODINY

Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2020.

Miriama ŠARIŠSKÁ⁴

Autori monografie sa problematike života a sociálneho fungovania klientov s mentálnym postihnutím venujú dlhodobo, čoho výsledkom sú ich už dve predchádzajúce monografie z roku 2016 a 2018 a množstvo vedeckých a odborných príspevkov k tejto problematike.

Monografia *Sociálne dôsledky morálky mentálne postihnutého klienta na fungovanie rodiny* prináša v obsahovej rovine nový kontext týkajúci sa morálky, morálneho uvažovania, morálnej zodpovednosti klienta s mentálnym postihnutím. Ústrednou otázkou, ktorú si autori kladú je, či „sociálny pracovník dokáže reflektovať morálnu zodpovednosť mentálne postihnutého klienta, pričom cieľ je orientovaný na podporu jeho morálnej zodpovednosti a sebauvedomenia“.

Hlavným teoretických impulzom tejto témy sa stala práca Jonathana Davida Haidta (2013), venovaná morálnemu uvažovaniu a jeho pôvodu optikou psychológie, medicíny či teológie. Autori neostávajú len v rovine obsahovej analýzy teoretických poznatkov či empirických faktov, ale obsahovo sa posúvajú do roviny sociálnej práce a etiky až smerom k interpretácii vlastných zistení kvalitatívneho výskumu.

Monografia je členená do piatich kapitol s logickou nadväznosťou. V prvých štyroch môžeme získať poznatky o problematike morálky ľudskej mysle, morálnej zodpovednosti, mentálnom postihnutí či analyticky dedukovanej problematike morálnej zodpovednosti u klienta s mentálnym postihnutím.

Morálka ľudskej mysle ako súčasť existencie človeka je vnímaná ako koncept s ktorým sa osoba už narodí, ale následne je

budovaná počas jej života v procese získavania skúseností a v situáciách vyžadujúcich rozhodnutie, ktoré nevedome konštruje morálka osoby. Analyzujúc mnohé názory, úvahy, definície o morálke či morálnom zmýšľaní od rôznych autorov a autoriek môžeme v závere prvej kapitoly čítať jednoduchý, no zároveň ľudský a inšpirujúci výsledok: „Azda každý človek sa zamýšľa nad podstatou svojho bytia. Každý by mal preto svoj život žiť tak, aby na jeho konci mohol jednoznačne povedať, že je hrdý na to, ako žil a na

⁴ **Kontaktné údaje:** Mgr. Miriama Šarišská, Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, mail: miriama.sarisska@smail.unipo.sk

to, čo vo svojom živote dosiahol. Samozrejme, že morálka má nezastupiteľné miesto v rámci života, pretože ak človek koná cnostne, aj jeho život je bohatším a šťastnejším. Šťastie a byť šťastným je nevyhnutnou súčasťou nášho života, pretože nie je nič dôležitejšie, ako prežiť plnohodnotný a šťastný život“ (Balogová a Hamadej 2020, s. 24).

Ako súvisí morálna zodpovednosť s mentálnym postihnutím? A v čom je odlišný tento vzťah u zdravého klienta? Odpoveď na tieto otázky je opäť ponúknutá v bohatej úvahe s odbornými názormi, ktorá speje k hlavným tvrdeniam, ako napr. to, že morálna zodpovednosť si vyžaduje kognitívnu kompetenciu v zmysle pochopenia morálnych konceptov a následne nutnosť uplatniť vlastné konanie v ich súvislosti (Balogová a Hamadej 2020). Morálna zodpovednosť postuluje porozumenie, emocionálne prispôsobenie sa, spôsob komunikácie s inými ľuďmi a mnohé ďalšie faktory. Klienti s mentálnym postihnutím sú v tejto rovine, dá sa povedať znevýhodnení. Kognitívna schopnosť, schopnosť posúdenia uplatňovania morálneho uvažovania v rôznych životných situáciách je u nich na základe stupňa postihnutia rozdielna, a teda tu hovoríme aj o rozdielnej úrovni schopnosti byť morálne zodpovedný.

Autori monografie neostávajú len v rovine teoretického uvažovania, ale túto tému výskumne preverujú a podrobne ju čitateľom ponúkajú v rozsiahlej piatej kapitole. Hlavným cieľom kvalitatívneho výskumu bolo zistiť *„ako dokáže okolie porozumieť fenoménu mentálne postihnutého jedinca, jeho mysle v určitom sociálnom kontexte (rodina, komunita) v ich historickej premenlivosti s poukázaním na podoby výkladov a sebaukladov človeka. Zjednodušene povedané – v akej miere dokážeme reflektovať a podporovať morálnu zodpovednosť mentálne postihnutého klienta?“* (Balogová a Hamadej 2020, s. 64). Na prvý pohľad náročne či komplikovane formulovaný cieľ je následne objasnený v podrobnom popise metodológie, v ktorej sú respondentmi rodičia (resp. neformálni opatrovatelia) vo vzťahu k mentálne postihnutému dieťaťu. Od prvých fundamentálnych analýz sa autori venujú vo výskume aj oblastiam ako podpora tejto rodiny zo strany štátu, zmena fungovania rodiny po emigrácii či opis situácie pri vytváraní samotnej morálnej zodpovednosti

u dieťaťa s mentálnym postihnutím. Závery výskumu sú komparované so zisteniami autora Haidta a následne reflektované popisom pozície a práce sociálneho pracovníka v tejto problematike.

Záverom je možné predniesť, že autori monografie prinášajú komplexné dielo, ktoré v sebe nesie historické, ale aj súčasné poznatky o problematike morálky ľudskej mysle u mentálne postihnutého klienta. Hodnotným faktorom monografie je, že sa nezameriava len na povrchnú rovinu uvedenej oblasti, ale vníma mnohé kontexty iných vied a ide do hĺbky ich skúmania a definovania. Tým prináša čitateľovi možnosť zamyslieť sa nielen nad skúmaným javom, ale aj nad sebou samým, svojím uvažovaním, vnímaním a svojim postojom k sebe samému a k ostatným v zmysle morálky. Súhlasíme s autormi, ktorí tvrdia, že najprínosnejším poznatkom tejto monografie je *„tvorba morálnej zodpovednosti v kontexte sociálnej práce a jej intervencií smerom k mentálne postihnutému jedincovi“* (Balogová a Hamadej 2020, s. 81).

Aj napriek tomuto konštatovaniu je potrebné vyzdvihnúť ešte jeden atribút vedeckej monografie autorov, a to podrobný popis výskumných výsledkov, ktoré vo svojej kvalitatívnej rovine prinášajú obraz situácie, ktorá nie je bežnou v živote všetkých ľudí, ale existuje v živote rodín s osobami s mentálnym postihnutím. Význam týchto výsledkov nesmeruje len k tomu, aby boli potvrdené či vyvrátené výskumné otázky, ale v prvom rade z pohľadu čitateľky a recenzentky možno konštatovať, že smeruje k uvedomeniu, prijatiu, akceptácii a hlavne pochopeniu úskalí života týchto ľudí a potrebe aktívnej participácii zdravého obyvateľstva a štátnych politík na zmenách vedúcich k podpore a uľahčeniu ich situácie.

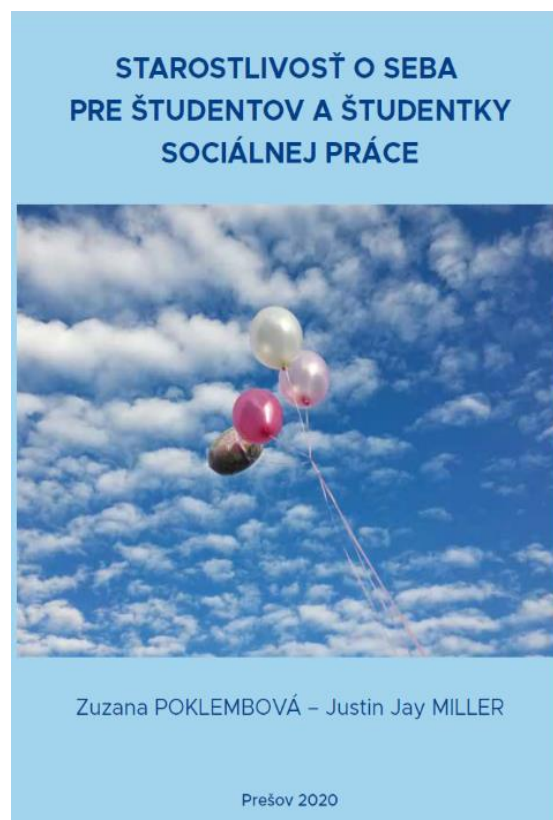
Zuzana Poklembová, Justin Jay Miller:

STAROSTLIVOSŤ O SEBA PRE ŠTUDENTOV A ŠTUDENTKY SOCIÁLNEJ PRÁCE

Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2020.

Antónia SABOLOVÁ FABIANOVÁ⁵

Starostlivosť o seba ako téma sa dáva pomyselne do popredia posledné roky reflektujúc aj náročnosť hypermodernej doby, ktorá na jednej strane prináša technologické pokroky, ktoré uľahčujú prácu, na strane druhej nás technológie postupne zahlcujú natoľko, že čas pre seba považujeme buď za plytvanie časom, alebo si jednoducho nevieme priestor vyhradiť. V tejto súvislosti autori v rozsahu dvoch kľúčových kapitol ukazujú na základné východiská pre rozvoj a opodstatnenie osobnej a profesionálnej starostlivosti o seba. Koncept publikácie v logickej nadväznosti špecifikuje starostlivosť o seba v kontexte sociálnej práce, zároveň aj so zameraním na cieľovú skupinu - obdobie adolescencie. Praktická časť publikácie ponúka komplexný plán na zostavenie individuálneho postupu pre každého čitateľa s ohľadom na SMART ciele, a s dôrazom na priebežnú reflexiu samotného plánu, kde autori vyzdvihujú koncept všímavosti v starostlivosti o seba. Všímavosť v tejto súvislosti je definovaná ako stav mysle, kde prakticky dochádza k vedomému zameraniu pozornosti a uvedomovaniu sú práve prebiehajúcich dejov a stavov a pod. Následne je tiež poukázané na dôležitosť priebežnej aktualizácie, udržateľnosti a prípadnej zmeny individuálneho plánu, kde autori rozvíjajú problematiku sebasúcity, ako vytvorenia a udržania si pozitívneho a starostlivého vzťahu k samému sebe, rovnako ako koncept všímavosti, ktorá je jednou z jeho parciálnych dimenzií. Jednotlivé podkapitoly sú zhrnuté aj

prostredníctvom podnetov na upevnenie získaných poznatkov, prípadne diskusiu alebo reflexiu. Publikácia teda prináša aktuálne poznatky, ktoré následne v odbornej rovine rozvíja. Napriek formálnemu štýlu, ktorý sa ale od tohto typu publikácie očakáva, ide o koncept, ktorý je pútavý, zrozumiteľný a jeho aplikačná časť predstavuje obohacujúci prvok pre čitateľa, ktorý má záujem pracovať viac na starostlivosti o seba či v osobnej alebo profesionálnej rovine, už počas štúdia na vysokej škole.

⁵ **Kontaktné údaje:** Mgr. Antónia Sabolová Fabianová, PhD., Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, mail: sabolova.antonina@gmail.com

Beáta Balogová, Viera Bilasová:

VYBRANÉ METODOLOGICKÉ OTÁZKY VÝSKUMU V SOCIÁLNEJ PRÁCI. UČEBNICA PRE DOKTORANDSKÉ ŠTÚDIUM

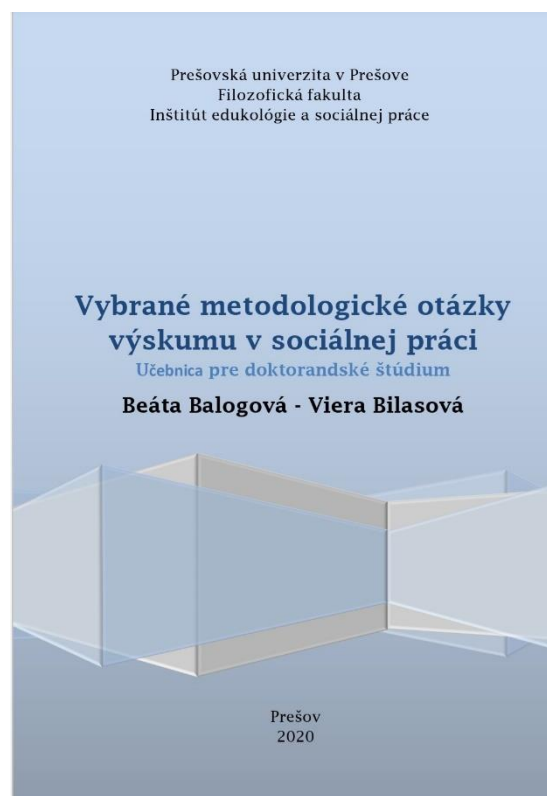
Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2020.

Anna JAŠKOVÁ

Učebnica pre doktorandské štúdium *Vybrané metodologické otázky výskumu v sociálnej práci* je dielom autoriek Beáty Balogovej a Viery Bilasovej pôsobiacich na *Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove*. Autorky vstupujú na pole sociálnej práce s významným didaktickým záväzkom – skvalitniť pregraduálne prípravu študentov a študentiek sociálnej práce. Vedeckosť, erudovanosť a dlhoročná pedagogická prax oboch autoriek sa pretavila do koncepcie učebnice pre doktorandov a doktorandky, ktorá reflektuje aktuálne svetové didaktické trendy s dôrazom na rozvoj kritického myslenia a implementáciu problémového učenia. Recenzovaná učebnica predstavuje akúsi metodologickú rukoväť počas celého doktorandského štúdia a ako uvádzajú samotné autorky je „akýmsi návodom rád, skúseností, odporúčaní, ale aj normovaných činností a metodologických postupov, ktoré by mali pomôcť doktorandovi a doktorandke pri koncipovaní a spracovaní svojho metodologického zámeru budúcej dizertačnej práce“.

Svojim obsahom a spracovaním predstavuje táto vysokoškolská učebnica vhodné východisko pre získanie základného prehľadu o kľúčových metodologických otázkach výskumu v sociálnej práci. Teoretickú základňu autorky vhodne dopĺňajú o aplikačnú rovinu prezentovanej problematiky doktorandských konferencií, ktoré sú každoročne organizované pod záštitou *Slovenskej sociologickej spoločnosti na Slovensku*, jej *Východoslovenskej pobočky pri Slovenskej akadémii vied*.

Ambíciou autoriek bolo predstaviť kľúčové metodologické otázky výskumu v sociálnej práci v teoretickej i aplikačnej rovine a ponúknuť tak „ucelenejší pohľad na uvedenú problematiku, odpovedať na niektoré

otázky týkajúce sa metodológie vedy a metodológie výskumu v sociálnej práci, prezentovať skúsenosti tých, ktorí boli úspešní, ale i tých, ktorí urobili chyby“.

Učebnica pre doktorandské štúdium je veľmi konzistentne a logicky členená. Obsahuje dve základné, ďalej členené kapitoly. Prvá kapitola sa v teoretickej rovine zameriava najmä otázky metodológie vedy a jej významu pre vedeckú prácu. Autorky ďalej analyzujú metamorfózy vedy metodológiu vedy a spoločenské vedy. Neopomínajú ani status a povaha sociálnych a humanitných vied, hodnotovú neutralitu a etický aspekt vedy. Pre študentov a študentky doktorandského stupňa štúdia (nielen sociálnej práce) bude pravdepodobne veľmi atraktívna druhá kapitola ponúkajúca aplikačný

rozmer. Svojim zameraním je skvelým sprievodcom pri koncipovaní dizertačnej práce.

Vysokoškolská učebnica *Vybrané metodologické otázky výskumu v sociálnej práci* svojim zameraním i obsahom prispieva ku skvalitňovaniu vysokoškolského štúdia.

Učebnica je písaná veľmi zrozumiteľným jazykom a svojou jasnou a konzistentnou štruktúrou predstavuje prínosný a prehľadný materiál (nielen) pre študentov a študentky doktorandského štúdia študijného odboru *Sociálna práca*.

Vladimír Lichner:

ZÁKLADY ŠTATISTIKY V SOCIÁLNYCH VEDÁCH I. TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ A DESKRIPTÍVNA ANALÝZA

Košice: ŠafárikPress, 2020.

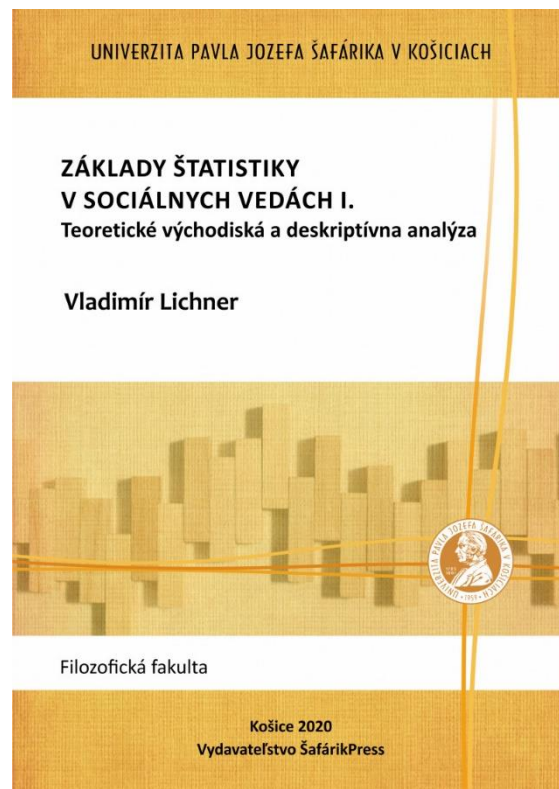
Zuzana POKLEMBOVÁ⁶

Recenzovaná publikácia *„Základy štatistiky v sociálnych vedách I. Teoretické východiská a deskriptívna analýza“* je prvým vydáním vysokoškolskej učebnice zameranej na aplikačnú oblasť využitia štatistických metód v sociálnych vedách.

Zámerom tejto vysokoškolskej učebnice ponúknuť študentom a študentkám sociálnej práce zhrnutie základov štatistickej teórie a praxe, s cieľom hlbšieho pochopenia sociálnych javov, ako aj skvalitnenia ich vlastných empirických výstupov, tvoriacich súčasť ich záverečných prác. Vďaka autorovým bohatým skúsenostiam v sociálne-vednom výskume a dlhoročnej pedagogickej praxi na univerzitnej pôde, možno konštatovať, že tento cieľ sa publikácii podarilo naplniť.

Súhrnný prehľad základných teoretických východísk štatistiky, širšie sa venujúci popisnej analýze dát, má jasnú a prehľadnú štruktúru, zodpovedajúcu nárokom vysokoškolského štúdia, odborná úroveň textu i použitá terminológia je adekvátna súčasnému vedeckému poznaniu i kognitívnym možnostiam vysokoškolských študentov a študentiek.

Publikáciu tvoria dve základné časti, prvá z nich ponúka základný prehľad teoretických východísk štatistiky v sociálnych vedách, vrátane špecifikácie základnej terminológie a prepojenia na oblasť sociálnej práce. Po podrobných teoretických východiskách, prehľadne členených do jednotlivých kapitol, obsahuje text otázky a úlohy na zopakovanie preštudovanej oblasti. Druhá časť publikácie sa zaoberá základným východiskovým krokom spracovania dát - deskriptívnou analýzou, vrátane predstavenia jej použitia na konkrétnych príkladoch. Pri spracovaní

textu tejto vysokoškolskej učebnice autor vychádza z relevantnej literatúry doplnenej o konkrétne príklady, cvičenia, praktické typy a vzorové výpočty, ako aj inštrukcie k možnostiam práce s najrozšírenejšími programami pre štatistické spracovanie dát na exploračnej úrovni: Excel a SPSS, ktoré tvoria dôležitú časť textu.

Táto vysokoškolská učebnica predstavuje základný prehľad štatistickej teórie a praxe určený najmä pre študentov a študentky sociálnej práce vrátane príkladov ich použitia v konkrétnych štúdiách. Užitočná môže byť tiež študentom a študentkám iných pomáhajúcich profesií, ako aj profesionálom a profesionálkam z praxe sociálnej práce. Pre jej

⁶ **Kontaktné údaje:** Mgr. Ing. Zuzana Poklembová, PhD., Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, mail: zuzana.poklembova@unipo.sk

prehľadné členenie, zohľadňujúce základné didaktické postupy v predmetnej oblasti, možno odporučiť túto publikáciu tiež pedagógom a pedagogičkám vyučujúcim základné štatistické metódy na úrovni vysokej i strednej školy. Obsahovo považujeme učebnicu za veľmi prínosnú najmä pre tých pomáhajúcich profesionálov a profesionálky, ktorí v svojej práci čerpajú z publikovaných správ empirických výskumov, či sa sami na realizácii týchto výskumov v svojej praxi podieľajú.

Vychádzajúc zo skutočnosti, že samotný autor opakovane definuje cieľ textu ako priblíženie „prvej“ časti štatistickej praxe - des-

kriptívnej analýzy, ako bazálneho východiska každého empirického výskumu dôležitého pri uchopení typických štatistických princípov a pojmov, je opodstatnené predpokladať blízke publikovanie druhého dielu, venujúceho sa ďalším aspektom a možnostiam štatistického spracovania dát v sociálne-vednom výskume. Recenzovaný prvý diel je voľne dostupný z: https://unibook.upjs.sk/sk/socialna-praca/1427-zaklady-statistiky-v-socialnych-vedach-i-teoreticke-vychodiska-a-deskriptivna-analyza?search_query=lichner&results=9.

Francis Fukuyama:

IDENTITA

Bratislava: Premedia. 2019.

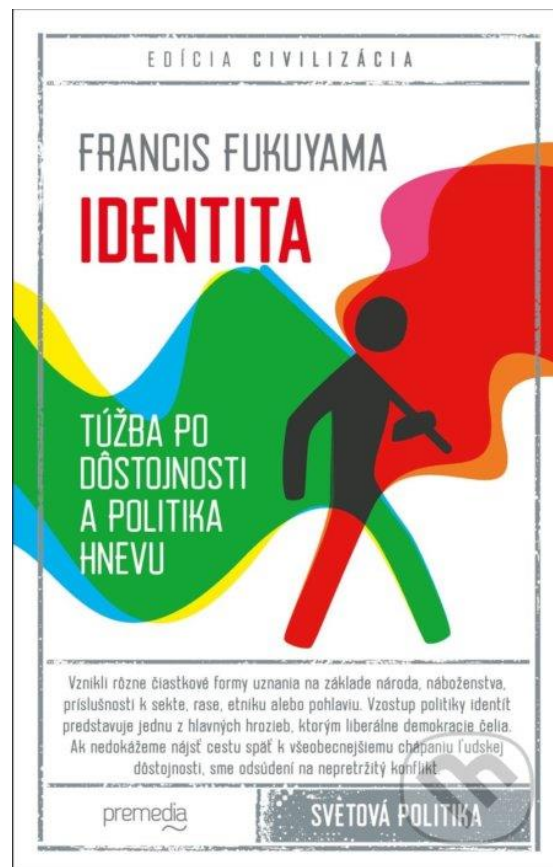
Peter GARBARČÍK⁷

V posledných rokoch sme svedkami súbehu viacerých okolností, ktoré sa stretávajú v jednom bode a vytvárajú zmes politických, sociálnych a kultúrnych fenoménov s potenciálom nebezpečnej kulminácie, ktorá sa môže prejaviť šokujúco rýchlo, prekvapujúco intenzívne a s devastačným rozsahom. Viaceré vedné oblasti sa opätovne vracajú k skúmaniu a akcentovaniu javov spoločenskej reality o ktorých by sme si možno mysleli, že v rámci dosiahnutej úrovne vývoja ľudstva už budú s veľkou pravdepodobnosťou tvoriť elementy ľudských dejín s ktorým sme sa dokázali úspešne vysporiadať a prekonať ich.

Opak je pravdou a v súčasnosti sme svedkami dôsledkov vyvrcholenia viacerých sprievodných javov politickej, sociálnej, ekonomickej a kultúrnej reality, pričom viaceré z nich sa navzájom podmieňujú. Potreba uznania osobnej, ľudskej dôstojnosti, či náboženskej, sexuálnej a národnostnej identity, dôvera v základné politické inštitúty sa môžu javiť ako logické požiadavky v dejinných obdobiach poznačených svetovými vojnovými konfliktmi, sprevádzaných extrémnou chudobou, či ekonomickými krízami globálnych rozmerov. Ako však môžeme sledovať spoločenskú realitu ostatných rokov, nutnosť reflektovať uvedené fenomény sú aktuálnejšie a naliehavejšie ako by sme si vedeli priznať.

Jedným z autorov, ktorí sa v rámci svojej vedeckej činnosti dlhodobo venujú sociálno-politickým a politicko-filozofickým témam je americký teoretik Francis Fukuyama, ktorý sa rozhodol vo svojej publikácii *Identita* venovať problematike, pokrývajúcej vyššie uvedené súvislosti. Uvedenú knihu by sme mohli vnímať ako urgentný apel a volanie po postupnom a systematickom naprávaní krívd najrôznejšieho charakteru.

Identitu podľa autora „vytvára rozdiel medzi autentickým vnútrom jedinca a vonkajším svetom, v ktorom platia spoločenské

pravidlá a normy, pričom tento vonkajší svet v nedostatočnej miere berie do úvahy hodnotu alebo dôstojnosť jednotlivca“ (Fukuyama 2019, s. 21). Druhým nosným pojmom s ktorým autor operuje je uznanie, ktoré vníma ako neoddeliteľnú súčasť vnútorného zmyslu pre dôstojnosť. Pri ďalšom špecifikovaní svojho reflektovania identity autor pokračuje nasledovne: „nestačí, že si svoju hodnotu sám uvedomujem, ak ju verejne nedeklarujú aj ostatní – alebo čo je ešte horšie, ak ma ponížujú, či moju existenciu vôbec neberú do úvahy. Sebavedomie narastá úmerne s hodnotou pre ostatných. Ľudské bytosti prirodzene vyžadujú uznanie, preto sa moderný význam identity veľmi rýchlo mení na politiku identity, v rámci ktorej jednotlivci vyžadujú verejné uznanie“ (Fukuyama 2019,

⁷ **Kontaktné údaje:** Mgr. Peter Garbačík, PhD., Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, mail: peter.garbacik@unipo.sk

s. 22). Podľa autora sa tým pádom politika identity týka širokého spektra politických súbojov na úrovni vyrovnávania sa jednotlivca s každodenným bojom za rešpekt a uznanie.

Autor v práci zaujímavo ilustruje nedostatky príliš úzkej interpretácie ľudskej psychiky a motivácie človeka zdieľanej predovšetkým ekonómami, tzn. princípu maximálneho úžitku. Téza, že moje Ja vyžaduje uznanie a rešpekt sa nesie celou prácou ako nosná na ktorej autor stavia svoje nasledujúce logické úvahy. Pre svoju argumentáciu nachádza oporu vo filozofii, politike, ekonómii, psychológii, či sociológii. Snaží poukázať na multidimenzionalitu otázok, týkajúcich sa potreby uznania, rešpektu a dôvodov núdzového, okolnosťami vynúteného nachádzania vlastnej identity. Kladie si otázky o ľudskom správaní, jeho motivácii a vyzýva po nachádzaní nových a viac precizovaných poznatkov, vysvetľujúcich hĺbku ľudských preferencií v súvislosti s ohromným vplyvom rôznorodých okolností. Opiera sa o „moderný koncept identity, ktorý spája tri rozličné fenomény. Prvým je thymos, univerzálna vlastnosť ľudskej povahy, v rámci ktorej túžime po uznaní. Druhým je rozdiel medzi vnútorným a vonkajším Ja a prikladanie väčšej morálnej váhy vnútorného Ja na úkor okolitej spoločnosti. Tretím fenoménom je vyvíjajúci sa koncept dôstojnosti, podľa ktorého uznanie nepatrí len úzkej skupine ľudí, ale každému“ (Fukuyama 2019, s. 43). Na uvedenom stavia svoju argumentáciu v súvislosti s identitou, ktorú zvykneme hľadať a nachádzať pokiaľ nie sú naplnené vyššie uvedené zložky. V tejto súvislosti sa pri svojej argumentácii snaží rozširovať oblasť uvažovania a kritizuje pomerne rigidne prístupy k porozumeniu ľudského správania a motivácií. Predovšetkým upriamuje pozornosť na ekonómiu, behaviorálnu ekonómiu a niektoré ich prístupy, ktoré považuje za krátkozraké a do istej miery už aj za vyčerpané a vedecky prekonané. Autor nabáda na reflektovanie celej šírky ľudského fungovania a potreby zohľadňovania kompletného diapazónu ľudskej povahy, potrieb, úmyslov, zámerov, pocitov a motivácií, ktoré sa ukazujú byť nesmierne senzitívne.

Súčasný celospoločenský problém sú charakteristické kumulatívnym efektom viacerých kríz, ktoré sa stretávajú v jednom

priesečníku a týmto svoju silu znásobujú. Fukuyama ich príčiny identifikuje presne a trefne a jeho závery sa stotožňujú s mnohými inými analýzami a realitou ako takou. Jeho apel a odporúčanie spočíva v návrate v uvažovaní o ľudskej dôstojnosti, rešpekte a osobnej hodnote, ktorú pociťujeme my sami a predovšetkým, ktorú nám pripisuje spoločnosť. Tento americký teoretik v tejto veci koriguje svoje úvahy prezentované v jeho už legendárnej knihe *Koniec dejín a posledný človek* v súvislosti s vývojom liberálnych demokracií vo svete Ako dnes poznamenáva, „V realite nikdy nedokážu liberálne demokracie nikdy naplniť ideály slobody a rovnosti, ktoré sú ich podstatou“ (Fukuyama 2019, s. 52). Neopúšťa však presvedčenie, že v samotnej podstate sa jedná o najprirodzenejšiu formu vlády, avšak bez páťosu vymenúva všetky systémové a štrukturálne obmedzenia, ktoré v realite často narážajú na teoretické ideály. Dnes sme podľa tohto amerického teoretika svedkami ohrozenia liberálnej demokracie práve z dôvodov, ktoré sú natolko elementárne, že by mali byť už dávno prekonané - avšak nie sú a aj v dnešnej dobe sme svedkami návratu osobného zápasu o tie najzákladnejšie hodnoty, o hodnoty úcty, rešpektu a ľudskej dôstojnosti. Tie považuje za dôležitejšie ako ekonomické motivácie a hodnoty postavené vyslovene a len na materiálnom úžitku. Pokiaľ sa ľudia začínajú klásť otázku „Kto som?“, môžeme to považovať za dôležité varovanie. Hľadanie osobnej identity a jej, častokrát klamlivé nachádzanie v podobe stále väčšieho vymedzovania sa voči čoraz väčšiemu počtu iných skupín obyvateľstva má za následok súčasný stav vzrastajúceho nacionalizmu, náboženského fundamentalizmu, ostrakizovania menšín, či rozšírenému radikalizmu vo verejnej diskusii. Liberálne demokracie by sa podľa neho mali vrátiť k svojej podstate a zohľadňovať tie fundamenty na ktorých sú postavené. Fukuyama vo svojej publikácii prináša zaujímavú deskripciu, trefné a filozoficky široké vysvetlenie a v neposlednom rade jednoduché odporúčanie. Najväčším pozitívom jeho knihy je samozrejme to, že rozšírila okruh výstupov, ktoré sa danej problematike venujú. V politickej, ekonomickej a sociálnej situácii v ktorej sa globálny svet nachádza je tento odborný príspevok ví-

taným apelom na zmenu prístupu v usporiadaní vzťahov na všetkých úrovniach a to čo najskôr a v čo najširšom rozsahu.

CHARITATÍVNA ZBIERKA – STAČÍ MÁLO!

Správa z organizácie charitatívnej zbierky

Martin HAMADEJ⁸, Anna JAŠKOVÁ⁹

Dobrovoľnícke a charitatívne akcie či príležitosti pomoci iným sa na *Prešovskej univerzite* prostredníctvom sociálnej práce realizujú už od roku 1964, kedy bola na *FF v Prešove UPJŠ v Košiciach* založená Katedra osvetu a pedagogiky dospelých – ako prvá katedra na *Slovensku*, ktorá bola zameraná na vysokoškolskú prípravu kultúrno-výchovných pracovníkov, vo vtedajšej terminológii – osvetových pracovníkov. Tieto dobrovoľnícke aktivity pokračujú na *Inštitúte edukológie a sociálnej práce FF PU* aj v súčasnosti prostredníctvom tradície rozmanitých charitatívnych projektov – ako napr. *Mikulášsky koláčik*, *Šikovné ruky*, *Trh dobrovoľníckych príležitostí* či *Festival komunitnej hudby*, ktorých poslaním je adresná pomoc a podpora rôznym cieľovým skupinám.

Výsledkom dlhodobej spolupráce a realizácie spomínaných aktivít je tiež podpísanie *Memoranda o spolupráci*, na základe ktorého sa 16. novembra 2020, 11 fakúlt vysokých škôl a rezort práce, sociálnych vecí a rodiny zaviazalo k spolupráci v zariadeniach sociálnych služieb v čase mimoriadnej situácie. Spoločnými silami tak chcú zmierňovať dopady nepriaznivej epidemiologickej situácie spôsobenej pandémiou koronavírusu v zariadeniach sociálnych služieb, sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Vychádzajúc zo správy UNESCO (2020), pandémie COVID-19 vyvoláva nevýslovný strach a utrpenie u starších ľudí na celom svete. Miera úmrtnosti osôb starších ako 80 rokov predstavuje

päťnásobok globálneho priemeru. Nakoľko sa vírus rýchlo šíri do rozvojových krajín, úmrtnosť starších osôb by sa mohla vyšplhať ešte vyššie.

Práve seniori a hlavne v tomto pre každého neľahkom čase potrebujú mať pocit, šťastia vyplývajúci z toho, že na nich niekto myslí a to aj keď nemajú možnosť byť zapojení do online sveta.

Zámerom charitatívnej zbierky *STAČÍ MÁLO!* pod záštitou *prof. PhDr. Beáty Balogovej, PhD.*, dekanke *FF PU*, bola výzva pre zamestnancov *Prešovskej univerzity* k obdarovaniu seniorov, ktorí patria v súčasnosti k jednej z najzraniteľnejších sociálnych skupín a aj vzhľadom k aktuálnej epidemiologickej situácii nájsť cestu k prejavu medzigeneračnej solidarity a aktívnej občianskej angažovanosti. Charitatívna zbierka prebiehala v čase od 3. 12. 2020 do 16. 12. 2020.

Aj prostredníctvom tejto správy sa chceme poďakovať všetkým zamestnancom *Prešovskej univerzity*, ktorí akýmkoľvek spôsobom prispeli k realizácii a výsledku, ktorý prekonal naše skromné očakávania. V rámci charitatívnej zbierky bolo obdarovaných množstvo klientov v *Zariadení pre seniorov Náruč v Prešove*. Odovzdanie darov prebehlo za účasti pána riaditeľa zariadenia *PhDr. Jozefa Dobroviča* a sociálnych pracovníčok. Vďaka úspešnej zbierke sa nám podarilo obdarovať vyzbieranými sladkosťami aj deti z dvoch *Centier pre deti a rodinu v Sečovciach* a *Šarišských Michal'anoch*.

⁸ **Kontaktné údaje:** PhDr. Mgr. Martin Hamadej, PhD. Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, mail: martin.hamadej@unipo.sk

⁹ **Kontaktné údaje:** Mgr. Anna Jašková, PhD., Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, mail: anna.jaskova@unipo.sk

VEDECKÉ KONFERENCIE NA INŠTITÚTE EDUKOLÓGIE A SOCIÁLNEJ PRÁCE FF PU

Správa z organizácie vedeckých konferencií

Antónia SABOLOVÁ FABIANOVÁ¹⁰, Anna JAŠKOVÁ¹¹,
Martin KNUROVSKÝ¹²

Počas zimného semestra akademického roka 2020/2021 organizoval Inštitút edukológie a sociálnej práce Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove v spolupráci so *Slovenskou sociologickou spoločnosťou pri SAV* (Východoslovenská pobočka) dve vedecké podujatia: vedecké sympóziu pod názvom *Zdravotná gramotnosť seniora a jeho rodiny* a XI. Doktorandskú konferenciu pod názvom *Inovácie v spoločensko-vednom výskume*. Obe podujatia sa konali online formou prostredníctvom platformy Microsoft Teams v rámci riešenia projektu *VEGA č. 1/0433/20 Faktory formálnej a neformálnej starostlivosti v systéme dlhodobej starostlivosti*. Garantom realizovaných podujatí bola prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD. – dekanka Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove a riaditeľka Centra pre edukáciu a výskumu seniorov.

Dňa 24.11.2020 odznelo v rámci štvrtého ročníka Prešovského kauzistického fóra *Zdravotná gramotnosť seniora a jeho rodiny* viacero podnetných príspevkov. Prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD. predstavila problematiku Digitálnej demencie ako prediktora zdravotnej (ne)gramotnosti, následne prof. PhDr. Viera Bilasová, CSc. sa venovala téme Podpory a ohrozenia dôstojnosti seniorov. V rámci hlavného pléna vystúpili tiež: PhDr. Terézia Fertal'ová, PhD. s príspevkom *Zdravotná gramotnosť formálnych a neformálnych opatrovateľov seniorov*, PhDr. Iveta Ondriová, PhD. s príspevkom *Možnosti zvyšovania zdravotnej gramotnosti u chronicky chorých* a Mgr. Matúš Béreš, PhD. s príspevkom *Dezinformácie a konšpiračné teórie z*

oblasti liečby ochorení šírené na internete. Po prezentácii referátov v hlavnom pléne nasledovali sekcie prezentácií referátov, posterové prezentácie a prezentácie referátov v anglickom jazyku.

Dňa 1.12. 2020 sa konal v poradí už jedenásty ročník doktorandskej konferencie pod názvom *Inovácie v spoločensko-vednom výskume*. Súčasťou sekcie hlavných referátov bolo prezentovanie podnetných príspevkov - Vzdelávanie vo výskume ako provokácia postmodernity, pani prof. PhDr. Beáty Balogovej, PhD.; príspevok pani Mgr. Gizely Brutovskej, PhD., členky Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV, zameraný na participatívny výskum v sociálnom výskume, a tiež hlavný referát orientovaný na kvantitatívne metódy sociologického výskumu – porovnanie tradičných a moderných, prezentovaný pánom Mgr. Milanom Zemanom, odborným pracovníkom Slovenskej akadémie vied. Počas sekcie posterov a referátov odznelo viacero zaujímavých tém: Školská sociálna práca v kontexte podpory aktívnej participácie mladých ľudí na živote komunity; Spoločenské vedy v kontexte aktuálnych výziev k inovatívnemu výskumu na Slovensku; Starostlivosť o seba akademikov a akademičiek v odbore sociálna práca a iné.

Aj napriek aktuálnej pandemickej situácii možno konštatovať, že vedeckých podujatí sa vďaka online forme zúčastnilo množstvo účastníkov z rôznych univerzít na *Slovensku* a v zahraničí s prínosnými témami v oblasti výskumu v sociálnych vedách

¹⁰ **Kontaktné údaje:** Mgr. Antónia Sabolová Fabianová, PhD., Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, mail: sabolova.antonina@gmail.com

¹¹ **Kontaktné údaje:** Mgr. Anna Jašková, PhD., Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, mail: anna.jaskova@unipo.sk

¹² **Kontaktné údaje:** Mgr. Martin Knurovský, Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, mail: martin.knurovsky@smail.unipo.sk

POKYNY PRE AUTORKY A AUTOROV

Redakcia prijíma príspevky, ktoré zodpovedajú profilu časopisu. Vami zaslaný príspevok musí byť určený výhradne na publikáciu v časopise JOURNAL SOCIOTERAPIE.

Náležitosti rukopisu

Text musí byť napísaný v súlade s platnými normami slovenského jazyka a obsahovať uvedené náležitosti:

- I. NÁZOV: výstižný a stručný, zodpovedajúci obsahu, v slovenskom a anglickom jazyku.
- II. ABSTRAKT A KLÚČOVÉ SLOVÁ: v slovenskom a anglickom jazyku, v rozsahu maximálne 200 slov.
- III. VLASTNÝ TEXT (v rozsahu minimálne 6 NS) obsahujúci: úvod, cieľ, teoretické východiská, metódy, výsledky, implikácie pre sociálnu prácu.
- IV. ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV – autorov a autorky žiadame, aby venovali zvýšenú pozornosť presnému a korektnému odkazovaniu podľa normy ISO 690: 2012. V ZBO sa uvádzajú celé krstné mená, nielen iniciály.
- V. AFILIÁCIA (nepovinná)
- VI. KONTAKT NA AUTORA/AUTORKU – meno a priezvisko s titulmi, presná adresa pracoviska (bez skratiek)

Citačná norma

Zdroje v texte a zozname bibliografických odkazov sú zapisované podľa citačnej normy *International Organization for Standardization* – ISO 690: 2012. V texte je využívaná

metóda systému I. mena a dátumu (tzv. harvardský systém).

Príklady správneho zápisu citovania, parafrazovania a zápisu v zozname bibliografických odkazov nájdete na webovej stránke univerzitnej knižnice Prešovskej univerzity: <https://www.pulib.sk/web/data/pulib/subory/stranka/ezp-citovanie-kucia-nova-2019.pdf>

Formálne požiadavky

Váš rukopis prosím upravte podľa šablóny dostupnej na: <https://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/ieasp-ff/journal-socioterapie/>

Publikačná etika

Rukopisy sú posudzované v obojstranne anonymnom recenznom konaní 2 odborníkmi. Redakcia časopisu JOURNAL SOCIOTERAPIE vynakladá všetko úsilie, aby bola zachovaná nestrannosť recenzného konania a tiež zachovaná anonymita autorov. Autor u ktorého bude objavený plagiát alebo falšovanie dát stráca možnosť na publikovanie v časopise JOURNAL SOCIOTERAPIE. Autor zaslaním svojho príspevku udeľuje súhlas so zverejnením svojho príspevku v elektronickej podobe na webovom sídle v databáze časopisu JOURNAL SOCIOTERAPIE: <https://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/ieasp-ff/journal-socioterapie/>

Rozhodnutie o vydaní

O výsledku recenzného konania je autor vyrozumiený najneskôr do 3 mesiacov od zaslania rukopisu

ISSN 2453-7543

© Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
2020